

**ВОГОНЬ
ОРЛИНОЇ
РАДИ**

Ч. 57-58 ВЕРЕСЕНЬ-ГРУДЕНЬ 1979

П Л А С Т
К У П О - Г П Б

УПН - ОРЛИНИЙ КРУГ

ВОГОНЬ ОРЛИНОЇ РАДИ - ЖУРНАЛ НОВАЦЬКИХ ВИХОВНИКІВ

ч. 57 - 58

ВЕРЕСЕНЬ - ГРУДЕНЬ 1979

Редактор:

АДМІНІСТРАТОР:

пл. сен. Теодосій Самотулка, Войн.
Theodosy Samotulka, M.D.
P.O. Box 1000
Princeton, N.J. 08540 USA

пл. сен. Денис Беднарський, Тис.
Mr. Denys Bednarsky
35 Marsac Pl.
Newark, N.J. 07106 USA

З М І С Т

Лист редактора: Плянування	1
Із зіркою - із вертепом - В. Барагура, К. Петрів.....	2
22-ге Січня - Р. Волосенко - О. Ганушевська - М. Яримович...7	
Ігровий куток /13 - 16/.....	10
Особливості розвитку дитини - Т. Самотулка	16
Сприймально-пізнавальні забави та ігри - Старий Орел.....	24
Сторінка юного дослідника природи - Н. Забіла, Сате, Мирон Дитюк.....	35
Орли - Теодосій Самотулка.....	43
Орляча розвага.....	48
Ще про плянування - КПС: Австралія, Канади, із плану новацького табору - С. Кацор.....	53
У 55-річчя УПН - Старий Орел.....	63
Листування - О. Фаврилюк, О. Грицак.....	69
Відповіді.....	52, 70

Обкладинка: С.О. Іреней Юрчук

Ілюстрації: Петро Дармограй, Денис Беднарський, М.Л. Стеценко,
О. Старостяк, В. Залуцький, Г. Кум, Г. Козак, В. Грчук, М. Усов,

Тираж: 400 примірників - Ціна цього числа 3.25 дол. +.50 пересилка

Виключно для внутрішнього вжитку в Пласті - Всі права застережені

V.O.R. - Journal for "Plast" Leaders of Children's Division"
Published by Supreme Plast Executive
Editor-in-chief - Theodosy Samotulka

ЛИСТ РЕДАКТОРА

ПЛЯНУВАННЯ
=====

Дорогі Сестрички і Братчики!

Плянуння – складний процес зокрема, коли мова про важливе завдання, яке хочемо здійснити в майбутньому. Тому, що плянуємо з думкою в майбутнє, ми мусимо усвідомити собі мету чи завдання, яке ми намітили. Наприклад, у виховному процесі ми плянуємо навчити новаків чи загалом пластунів солідарности. Ця риса характеру вмещає в собі не лише пасивне співчуття якимнебудь думкам чи акціям, але також активну підтримку, співпрацю, іншими словами дію для підтримки спільних почувань, поглядів чи інтересів. Отож ми, виховники чи вихованки, повинні включатися у процес здійснювання мети чи завдань, байдуже, чи це буде переведення теренової гри новаків чи це буде здійснювання загально-національних планів уже як дорослі громадяни нашої спільноти.

У набуванні чесноти, в даному випадку солідарности, немає місця на егоїзм, самолюбство, порожні амбіції і т. ін., які часто сповільняють процес реалізації завдань або й його руйнують. Виразними прикладами з нашої історії є "махнівщина" і "пашківська волость", яких провідники з особистих причин не включилися в скоординовану акцію боротьби за незалежність України. Чи сьогодні ця проблема вже не існує? Коли ми є в боротьбі за наше біологічне і культурне самозбереження, нам треба зараз солідарности більше як колись-будь. Нам треба вчитися від других, від тих, що діяли перед нами, збагатити їх досвід нашим знанням і досвідом – а це лежить в основі природнього розвиткового процесу групи.

Плянуння – це в першу чергу прагнення виконати якесь діло. Для цього складаємо план дії, згідно з яким стараємося здійснювати намічене завдання. Отож плянуння – це продуманий, доцільний намір зреалізувати подуману мету. Успіх у здійснюванні мети залежить від того, чи ми реально підходимо до справи, чи маємо достатні знання і вміння, чи беремо до уваги змінні фактори навколишнього світу і т. ін.

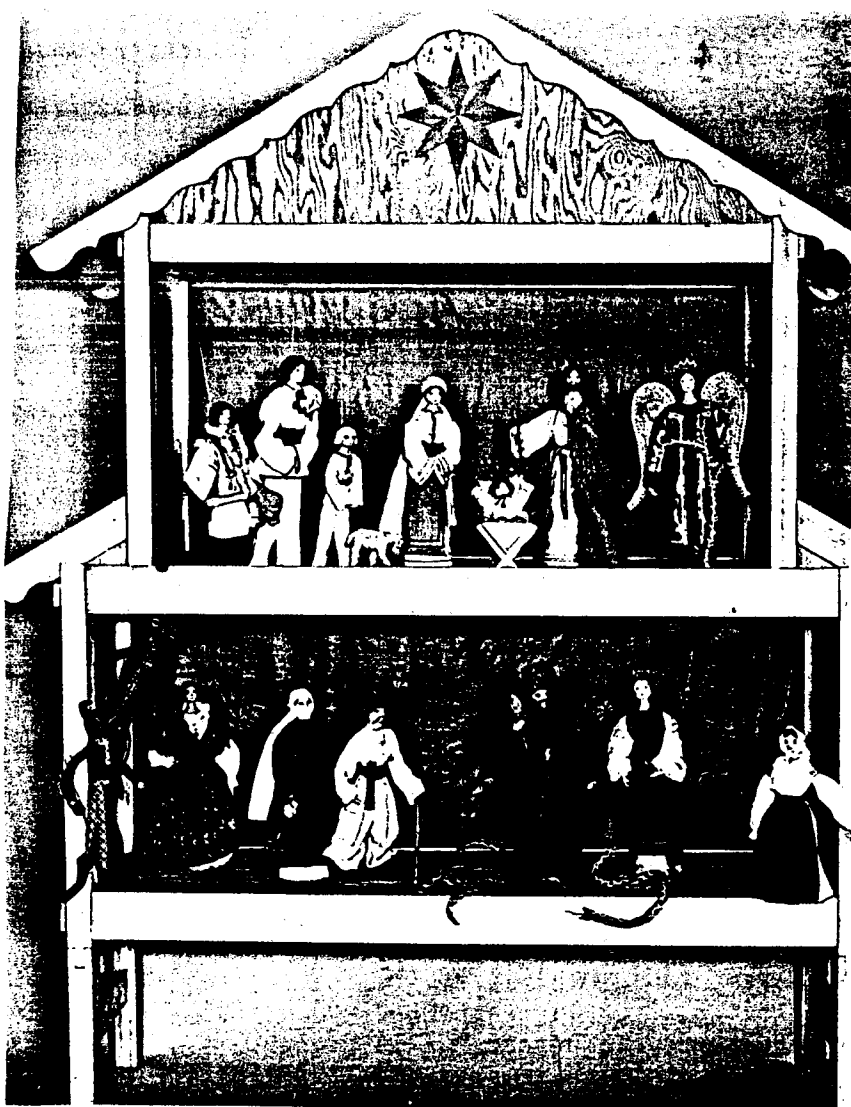
Нам треба перевести ревізію нашої виховної програми в аспекті біологічного і культурного самозбереження, виготовити відповідний план і подумати про засоби для здійснення цього важливого завдання.

Г о т у й с ь !

Старші Веса

ІЗ ЗІРКОЮ - ІЗ ВЕРТЕПОМ
УКРАЇНСЬКИЙ ЛЯЛЬКОВИЙ ТЕАТР "ВЕРТЕП"

"Вертеп" - це своєрідний український ляльковий театр, який постав при кінці 17. століття. У мініатюрному двоповерховому будиночку ляльки відігравали вертепну виставу, яка складалася з двох сцен. Перша сцена зображала біблійну подію народження Христа, яку виконували на верхньому поверсі. Другу сцену відігравали на нижньому поверсі, яка складалася

ся з коротких веселих сцен із щоденного життя, що мали на меті розважати глядачів. Головною особою другої сцени був "запорожець", який символізував героїчне минуле України та її боротьбу за національну і релігійну свободу. Обидві дії відбувалися у супроводі хору або інструментального ансамблю. Під час Різдва студенти носили вертеп від хати до хати, від міста до міста та виконували вертепну виставу.

Із святкової картки СЧА Відділ 64, Нью Йорк.

Фотографія - Осип Старостяк.

Володимир Барагура

З ВЕРТЕПОМ І ЗВІЗДОЮ

/Зі збірки "Калиновий міст"/

Кожного року після святої вечері ми гуртами обходили хати з вертепом і зіркою, з трьома царями, пастирями, ангелами, Іродом, чортом, смертю, козаком, відьмою, циганом, жидом і козою та міхоношею. Ми ставили коротеньку картину, під час якої тріє царі поклонялися Новонародженому, козак проганяв чорта, а смерть скошувала голову Іродові, а після того всі фолклорні персонажі виконували веселі сценки. Вертеп кінчався колядою, віншуванням і збиранням грошей, святкового печива й солодоців, яблук та горіхів у торбу міхоноші. Місцеві люди називали нас "вертепниками", або "геродами".

Костюми для персонажів пошили нам мами й старші сестри і ми зберігали їх з року на рік. Але корони для мудреців, шаблі, булаву, зірки для ангелів, чортячий хвіст, роги й інші парадні речі треба було доповняти, лагодити, чи робити наново. Зокрема великої уваги вимагали зізда, бо вона нищилася від снігу, морозу й вітру. А зробити зізду - штука неабияка. Наперед треба було сплести кістяк з дротиків, або в'язаних патицків, туго натягнути пергаменовий, або натовщений папір, чи тваринний міхур, поставити всередині картину з народженням Христа і свічку, чи електричну лампку. До зізди був прикріплений мотузок, за який потягав зіздоноша - тоді зізда крутилася, а почеплені на її раменах дзвіночки ніжно дзенькали на прославу Новонародженого.

Цього року погода на Свят-вечір була чудова. Попереднього дня випав сніг і грубою верствою покрив дахи, вулиці, хідники, паркани, дерева, кущі, поля й левади. На Свят-вечір небо стало погідне, зоряне, срібний місяць світив ясно, аж очі боліли. Місто потопало в огнях, бо крім вулич-

них ліхтарів, всюди по домах ярко горіли лампи й грайливо мигтіли сві-
тельця ялинок.

Я вилетів стрілою з хати і прибїг на умовлене місце. Ми зараз зі-
бралися й чимдуж рушили в дорогу, щоб першими заколядувати заможному
господареві й ремісникові-мебляреві Дмитрові Щирбі, який любив "вертеп-
ників", радо й тепло їх вітав, широко вгощав і щедро одаровував. Але най-
більше діставали ті, хто перший відвідав його хату.

На-ш поспіх був даремний. З іншої вулиці надійшов другий гурт "ге-
родів", щоб нас випередити. Ми вдалися до переговорів, намагаючися пере-
конати суперників, що ми прибїгли перші, що маємо першенство перед ними.
Але наші аргументи їх не переконували. Прийшло до гострого обміну дум-
ками, а далі гарячіші голови пустили в рух кулаки. Хтось добув шаблю з
піхов і обтяв ангелові крило, чорт із козою зчепилися рогами в смертель-
ному дужанні, циган з жидом качалися в снігу, Ірод булавою лупцював
смерть по костюмах.

Нараз серед бойового гулу ми почули далекий спів і перед нами вирило незвичайне явище. Великий гурт невідомих нам "вертепників" крокував у нашому напрямі. Але вони були зовсім інакші, як ми досі звикли. Попереду ступав князь у золотому вінці, вицяткованому самоцвітами, в багряному корзні, з дворучним мечем при боці і з хрестом у руці. Правдивий великий київський князь св. Володимир. Поруч нього гетьман Іван Мазепа і сотник Дмитро Вітовський, за ними княжі дружинники, козаки й Січові Стрільці. Далі народні вертепні персонажі. Звіздоноша ніс велетенську, штудерно вироблену вифлеємську зірку, а чотири дебелі ангели двигали на дрючках двоповерхий вертеп. Гурт співав незнану нам пісню на невідому мелодію: "Володимире, згадуєм твого володіння час, коли пора голодних літ і всіх незгод не гнітила нас"...

Побачивши нашу бучу, князь Володимир відділився швидкою ходою від свого почоту, підніс одною рукою меч угору, другою хрест і закликав: "Схаменіться!

З Вертепом

Як смієте в тиху, святую ніч народження Спасителя заводити таку коромолу! Мир вам!" Ми зацікавилися з несподіванки і здивування. Це ж голос Зердика, нашого класного провідника. А він продовжував: "І вам не сором колядувати на власну кишеню? Замало вам тих ласощів, що наготовила мама? Адже ж перед різдвяними феріями ви чули заклик управи Кружка "Рідної Школи" і розпорядок директора, щоб піти з колядою на "Рідну Школу"!" Ми поспускали голови. Зердик мав рацію. Він закликав нас пристати до його гурту. Його група виконуватиме свою сценку на історично-патріотичну тему, а ми свій традиційний вертеп. Першою хатою, яку ми відвідали, була родина Щирби. Він прийняв нас з відкритими раменами і радів, коли Зердиків гурт відіграв нову сценку, а ми виконали вертепні сміхотворіння.

ДОДАТКОВІ ІНФОРМАЦІЇ

Зірка може бути одно-раменна або дво-раменна. Тобто, одна половина крутиться а друга стоїть на місці, в якій є круг з світлом. Може бути круг на палці кругом якої крутяться рамена зірки, закінчені кутасами з дзвіночками.

Вертепники - шопка може бути різблена, покрита деревом, збита з дерева, покрита соломю або в комбінації, яку хто хоче.

Персонажі - діти переодягнені в одяги:

- 1/ суто побутові, - янгол, чорт, коза, смерть, три царі, і.т.д.
- 2/ Патріотичні,- козак, січовий стрілець, княжий воїн, пластун, і. т. д.
- 3/ Національні одяги з цілої України.

У всіх випадках - мають віншувальника і міхоношу. Не у всіх частинах України перебирались, коли ходили з колядою чи вертепом. Наприклад, на Волині ходили колядувати зі звільдою або яслами, одягнені в святочні одяги з вишивками.

Перебиралися тільки під Новий рік /чорт, янгол, коза, смерть, і. т. д./ ставили цікаві сценки, вінчували, співали колядки.

Катруся Петрів

Увага! Зразок сценки в ВОР'ч. 39.

Зазив! Прохасмо пересилати матеріяли для ВЕРТЕПУ на адресу редакції.

Замітка редакції: Новиді матеріяли вибрано із збірки побутово-обрядових матеріялів сестр. Катрусі Петрів.

22-ге СІЧНЯ

/Інсценізація/

/Сестричка сидить, а довкола неї новачки. Решта новацтва поділені на групи, які підчас розповіді виступають у визначеному часі/.

Сестричка /до групи новачок/- Новачки, чи ви колись чули про визвольні змагання українського народу?

Новачки- Ні, розкажи нам, сестричко!

Сес.- Мій дідусь сам розказував мені, як він брав участь у цих визвольних змаганнях. Це сталося около 50 років тому:

Протягом цілої історії України українці мусіли боротися за свої землі і їх обороняти проти татарів, поляків, росіян, і інших воїв. Долю українського народу змінила перша світова війна в 1914 р. У березні 1917 р. в Росії почалася революція проти царя.

Нов.- Чи в Україні також почався визвольний рух?

Сес.- О так! Почалися маніфестації, наради, з'їзди. Наше військо ще не було так добре зорганізоване, як московські комуністи почали наступати на нашу молоду державу. Наша армія, старалася оборонити Україну від ворогів. Подивіться як це сталося:

перша сценка- /встає перша група на сцені: це два рої хлопців. Один рій має червоні стяжки зав'язані на руках - це комуністи, а другий гурток має синьо-жовті стяжки - це українці./ Стають два рої ніби дві армії проти себе а перед ними їхні генерали. Український генерал гукає: "За Україну!" Його армія йому відповідає, "За Україну і її волю!" Вони ніби з крісів стріляють і забивають комуністів. Вони падають або втікають. Потому вони, але без стяжок, знову сідають разом, а сестричка продовжує розповідь.

Нов.- А як було в тому часі в Галичині?

Сес.- У Галичині мами і жінки сумували за своїми рідними синами чолові-

ками. Вони журилися про долю України та про долю своїх рідних, чи вернутися чи може загинуть за свою країну? Подивіться як тяжко їм було жити:

друга сценка-/встає друга група на сцені: це рій дівчат. Вони мають свої новацькі хустки зав'язані довкола голови./ Всі дуже сумно виглядають:

1-ша жінка- Не знаю, де мій син. Я вже його два роки не бачила.

2-га жінка- А я також чекаю два роки на свого чоловіка. Не знаю, чи вернеться до мене.

3-та жінка- Кожного дня виходжу за село дивитися, чи не вертаються наші стрільці додому.

4-та жінка- Краще нам помолитися, щоб Бог поміг їм у їхній боротьбі.

Всі сідають.

Нов.- Сестричко, а що було далі?

Сес.- А треба Вам знати, що перед 1-ою світовою війною Україна була поділена на декілька частин. Найбільшу частину, центральні і східні землі, окупували росіяни, а західні землі були в складі Австро-угорської держави. Під час революції в російській імперії українці проголосили в дні 22. січня 1918 р. незалежну Українську Народню Республіку. А коли Австро-угорська держава ропалася, українські війська перейняли владу в Львові в дні 1. листопада 1918 р. і проголосили самостійну Західньо-українську Республіку. 22. січня 1919 р. в Києві проголошено об'єднання західних земель України з Українською Народньою Республікою і створено одну соборну незалежну українську державу.

третя сценка-/встає трета група на сцені: це знов два хлопчачі рої. Одна армія з східної України має завязані сині

стяжки на руках, а друга армія із західної України має жовті стяжки/.

Генерали обох армій сходяться і себе обнімають. Один каже, "Нарешті, брате, Україна є об'єднана!" а другий каже, "В єдності сила народу!" Хлопці виходять з лав і подають собі руки. Вони тоді стають в лави разом. Генерал їм дає "спочинь".

четверта сценка— Все новацтво стає разом і один новак генерал стає перед всіма і проголошує:

"Від тепер Українська Народня Республіка стає самостійною і соборною як держава Українського народу".

/це може бути читане/

Всі вигукують "Слава!" "Слава!" "Слава!" і вертаються на свої місця.

Софійський Собор і його дзвіниця (висока вежа позаду)

СОБОР СВ. ЮРА

ст. пл. Роксана Волосенко
ст. пл. Оріся Ганушевська
ст. пл. Маруся Яримович

Туровий Хуток

13. МУЛЯР

1. Тип забави: рухливий
2. Мета: а. м'язовий розвиток,
б. розвиток спритности,
в. набування відчуття порядку,
г. додержування правил у грі.
3. Вік гравців: різний.
4. Число учасників: довільне /прибл. 10 - 20/.
5. Місце забави: майдан, зала.
6. Підготовка до переведення забави:
  - а. визначити поле гри /прибл. 10x20 м/,
  - б. визначити дві рівнобіжні лінії у віддалі 1 м по середині поля гри, впоперек,
  - в. подати хід і правила гри.
7. Хід забави /за Оксаною Суховерською - "Рухові забави й гри"/: На середині площі назначається дві рівнобіжні лінії у віддалі одного метра, між якими "муляр" задумує ставити мур. В цій смузі стає "муляр". Інші новачки, "цегли", гуртуються на одній стороні визначеної смуги.

Гру зачинає муляр. Він звертається до цегол, словами:

"Я муляр, дім мурую,
Цегол, цегол потребу,
Піску, вапна ще й глини,
Будуть з того сильні стіни".

Після цих слів "цеглини" перебігають через смугу скільки разів захочуть. Тут муляр старається доторкнути їх й кого зловить, того уставляє по черзі то на одному то на другому кінці визначеної смуги і так мурує стіну з обох кінців до середини. Тим способом отвір у середині муру щораз зменшається, а цеглам з приводу цього трудніше перебігати.

Гра триває доти, доки муляр не виловить усіх "цегол".

Останній зловений є черговим мулярем.

8. Правила гри: а. кого муляр діткне рукою, стає цеглиною, яка стає частиною муру,
б. раз уставлені в мур новаки-цеглини мають вхопити одне одного під рам'я, стояти в порядку, не вибігати чи змінити місця,
в. муляреві не вільно ловити поза межами визначеної смуги, ані вибігати з неї,
г. якщо новаки ухиляються від перебігання, мусять це виконати, якщо муляр гукне: "цегли".

14. Д В А М О Р О З И

1. Тип забави: рухливий.

Мета: а. моторний розвиток,

б. розвиток спритності і відваги,

в. додержування правил у грі.

3. Вік гравців: молодша і старша група новаків.

4. Число учасників: довільне.

5. Місце забави: майдан, зала.

6. Підготовка до переведення забави: а. визначити поле гри,

б. визначити хатки і місце перебування Морозів,

в. подати хід і правила гри.

7. Хід забави /за О. М. Федосенком - Ігри та Розваги/:

На протилежних кінцях майданчика намічають дві "хатки". Усі гравці стоять в одній з хаток, а між хатками, посередині майданчика, стоять два гравці - два діди Морози.

- Я - Мороз, червоний ніс, каже один з цих.

- Я - Мороз, синій ніс, відповідає другий.

- Заморозимо вас, - кажуть вони разом.

- Не боїмось ми погроз, не страшний нам дід Мороз, - відповідають діти і перебігають до протилежної хатки.

Морози, торкаючись рукою дітей, "заморожують" їх. До кого доторкнеться Мороз, той повинен зупинитися і стояти на місці до наступного перебігання або до часу, поки хтось з дітей не виручить, торкнувшись його рукою.

Час тривання забави визначає виховник. Вона не повинна відбуватися довше як 10 - 15 хвилин.

8. Правила забави:

а. коли Мороз діткне когонебудь рукою, заморожує.

Тоді цей гравець стоїть на місці, не рухається.

б. Морози не можуть ловити в хатках,

в. якщо хтось з гравців, перебігаючи попри замороженого, діткне його рукою, виручає його і він далі бере активну участь у грі.

15. "З В І З Д А"

1. Тип забави: рухливий.
2. Мета: а. моторний розвиток,
б. розвиток спритності і відваги,
в. додержування правил у грі.
3. Вік гравців: середуца і старша група новаків.
4. Число учасників: 6 або 8.
5. Місце забави: майдан, велика зала.
6. Підготовка до переведення забави:
  - а. визначити поле гри величиною 10x10 м,
  - б. подати жід і правила гри.
7. Хід забави /за П. Ф. - Підручник шведської руханки/:

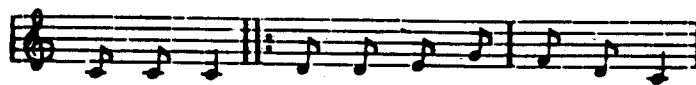
Учасники відчислюють до двох, стають у колесо, ловлять міцно себе за руки, йдуть, а потім біжать управо, а тоді перші відкидають рівночасно ноги до середини та повисають на руках сусідів /других/Опісля перші вертають у колесо, яке крутиться у ліво, і з черги звізду творять інші /другі/.

Уважати на бездоганну пряму поставу: ноги прямі, п'яти разом, крижі прості, голова перехилена дещо назад.

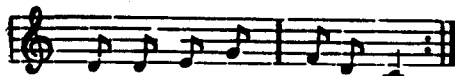
При цьому учасники співають:

Ми хо-ті-люб по-гу-лять, По-бі-га-ти,

по ска-кати, Ось у ко-ле-со ста-вай,

ру-ки враз со-бі по-дай!

Ми хотіли б погулять
Побігати, поскакать.
Ось у колесо ставай,
Руки враз собі подай!

З першу вправо всі кругом,
Ходом скорше і бігом,
Перші творять вже звізду
Серед повного бігу.

Стопи перших вже разом,
Простуй тіло підвисом,
Назад голову подай,
А тепер у ряд вертайсь.

Біжить колесо уліво,
Бо в грі радість не змаліла.
На інших тепер пора,
Буде знов нова звізда!

Забава не повинна тривати довше як 10 хвилин.

8. Правила гри: а. учасники уважають на правильну поставу тіла,
б. учасники уважно й обережно співпрацюють під час кру-
тіння колесом.

16. Д О Ц І Л І

1. Тип забави: рухливо-спортивний.
2. Мета: а. моторний розвиток,
б. набування витривалості,
в. у співпраці кожний учасник вміє виграти і вміє програти,
г. додержування правил у грі.
3. Вік гравців: молодша і середуша група новаків.
4. Число учасників: паристе, від 12 вгору.
5. Місце забави: майдан.
6. Підготовка до переведення забави: а. зазначити лінії для вибігання і
мети,
б. розказати про хід забави і подати
правила гри.
7. Хід забави /запозичений із збірки Оксани Суховерської - Рухові забави
й гри/.

Moderato.

Гей, ко-тять-ся го-рі-шок крізь руч - ки,
Гей, ло-вять-ся: чо-ти-ри, чо - ти - ри,

Гей, ло-вять-ся ді-воч-ки за руч-ки.
щоб змі-ря-тись, (хлоп-чи-ки) хто скор-ше у ці - лі.

Гей, котиться горішок крізь ручки,
Гей, ловіться новачки /новачки/ за ручки.
Гей, ловіться: чотири, чотири,
Щоб змірятись, хто скорше у цілі.

Діти уставляються в одну лаву і відчислюють до чотири. Потім співають, ловляться за руки по чотири і чвірками заходять до уставки в чвірки. Всі мають змагатися в бігу до визначеної мети /зазначена лінія/ у віддалі на 20 - 30 м.

Після слів "щоб змірятись до ці-лі!" перша чвірка вибігає із свого місця. Хто перший добіжить до мети, цей стає збоку. Інші відходять і уставляються за чвірками. Друга чвірка посувається на місце першої й теж на гасло біжить до мети і т.д., аж усі чвірки по черзі змагалися.

Із цих, що перші добилися до мети, творяться нові чвірки, які далі змагаються в бігу.

Вкінці два найліпші бігуни пробують своїх сил. Хто перший прибіг до визначеної мети, цього новачки беруть на руки і вгору підносять ^{як} побідника.

Перед першою чвіркою треба начеркнути лінію, щоби всі точно з одного місця вибігали.

8. Правила гри: а: учасники стоять перед лінією вибігання.

б. учасники вибігають на поданий виховником знак,

в. учасники підносять побідника вгору.

Т. Самотулка

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ДИТИНИ

Важливі особливості дітей

11 - річні

Загальні інформації

Одинадцятирічні вступають у нову фазу зросту і розвитку. Вона є зумовлена двома складними тісно пов'язаними процесами, а саме статевого на-зрівання і фізичного зростання. Дрімотні статеві структури/статеві за-лози/ збуджуються і продукують статеві гормони. Рівночасно посилюється секреція ростового гормону, який спричиняє стрибок у зрості дитини. Все це діється у дівчат приблизно на два роки скоріше яку хлопців, а саме приблизно від 10 - 12 р. у дівчат і від 11 - 13 р. у хлопців. Згадані процеси викликають внутрішній неспокій і з ним пов'язану поведінку. Між хлопцями і дівчатами є помітні фізичні різниці, а психологічні менше ви-разні. Дівчата є вищі за хлопців, зате в порівнанні з хлопцями відстають відних у силі й витривалості. У дівчат є краща статична координація і ко-ординація обидвох рук. Хлопці є більше агресивні і виявляють кращу дослід-ну зацікавленість. Статеві різниці невеликі, зокрема вони очевидні коли мова про фізичні риси. Врешті треба підкреслити факт, що хлопці є більше вразливі до недуг і травматичних переживань.

Фізичний аспект

Хоч дуже часто збільшення довжини ваги тіла є мало помітні в біль-шості одинадцятирічних, та їхні м'язи якісно стаються сильніші.

Моторний розвиток виявляється в справнішому психомоторному функціону-ванні: статична і динамічна координація, виконання синергічних рухів м'язових груп для здійснення одної моторної дії, яка є кінцева для вико-

нування таких видів діяльності як писання, різьблення і т. ін., вміння нагромадити достатню кількість енергії і звільнити її в процесі виконання праці м'язів у скоках, метях, плаванні і т. ін.

Удосконалений розвиток моторних вмінь зумовлює краще виконання завдань. Одинадцятирічні - це великі ентузіясти ігор. Вони беруть активну участь у них і грають їх до повної втоми. Цей факт є одною з причин великого відсотка нещасливих випадків, зокрема переламів костей.

Одинадцятирічні є повні енергії, рухливі, дуже активні /кількісно і якісно/. Вони витрачають багато енергії, багато їдять, а смаки в них міняються. Терморегуляція дуже добра. Ще раз треба підкреслити факт уразливості до недуг. Сприймання серсорними органами є високоякісне.

Психологічний аспект

Одинадцятирічні - неспокійні, боязкі, емоційно нестійкі, незгідливі, свавільні, зухвалі, уперті, голосні, телевизор і радіо звучать якнайгучніше, люблять суперничати, перецудені на критику, заздрісні. "Ніхто не любить мене" - нерозуміємо від них. Самоконтроля більша у дівчат як у хлопців. Виявляють низьку толерантність, терпимість, погано справляються з стресом.

В одинадцятирічних проявляється справжня потреба набути нових вмінь. Вони люблять учитися, є ентузіястами школи, хоч часто мають проблеми в школі чи зі школою. Захоплюються одною роботою впродовж довшого часу, на пр. колекціями. Вони люблять щонебудь творити, реальні "речі". Дуже добрим місцем для їхнього самовияву є таборове середовище. Їхнє думання є ще до деякої міри конкретне, але вже в переході від конкретного до абстрактного. Рівень сприймання є дуже високий. У рисунку є помітний зоровий реалізм /об'єктивне рисування, у рисунку людини голова вже менше, пропорції кращі, профіль голови частіше зображений./

Суспільний аспект

Неспокій, низький рівень фрустрації, погана самоконтроля зумовляють схильність до конфліктів так у відношенні до батьків як і до однолітків. Груба поведінка до батьків є часто. Удома не поступається старшим, ухиляється від роботи, а, якщо вже робить, то абияк. Виразно позначається конфлікт незалежності і залежності від батьків, як також потреба самоствердитися. 11-річні вміють розпізнати заподіяне зло і перепросити. Вони признають тихо потребу деякого підпорядкування суспільним правилам.

11-річні дбають про спілкування з людьми, зокрема з одностатевими однолітками, які грають в цьому розвитковому етапі важливу роль. Потреба здобувати нові вміння, потреба товариства з однолітками сприяють усвідомленню важливості приналежності до групи, до організації та перебування на таборах. Одинадцятирічні є зацікавлені в складніших іграх, у яких ігрові завдання здійснюються групами. Отож командні ігри з виграшем, який є їм кінцевою метою, захоплюють одинадцятилітніх. Беручи до уваги їх емоційні особливості, треба під час ігор неоднократно підкреслювати: додержування правл у грі, співпрацю, солідарність, дисциплінованість, уміння підпорядкувати особисті інтереси інтересам групи.

Врешті слід згадати про дві особливості 11-річних, а саме:

- Вони є менше егоцентричні і в них проявляється зворот до альтруїзму.
- Розвиток мови полегшує висловлення до других. Ця риса уможлиблює краще пристосування до товариства однолітків, а також і дорослих.

.....

КІНЕЦЬ ДИТИНСТВА

/ Новацтво на порозі до юнацтва/

Загальні інформації

Підсумки:

" Цілий розвиток - це безперервний процес. Немає жодних виїмків до цього правила. Він стосується так до психологічного як і до біологічного розвитку... Дитина не є мініатюрною дорослою людиною" /Ді Лео/.
Преадолесценція є перехідною фазою, яка охоплює кінець дитинства і початок юнацтва. Кожна фаза виявляє свій рівень назрівання, прояви якого є інші від попередніх. Під кінець дитинства мозок досягає розміру і ваги дорослих, анатомічно і функційно є в процесі дальшого назрівання. Біологічні препубертальні зміни в назріваючому мозку є відзеркалені в зміні електроенцефалограму, а також помітні у кістній системі, яка виявляє скелетний вік при допомозі рентгенологічного обслідування наявністю горохуватої кістки /os pisiforme/ в зап'ястку/ дівчата - 11 р., хлопці - 13 р./ Фізичне зростання і статеве назрівання - це суттєві ознаки ростового процесу, що вказують на кінець дитинства. Згадані процеси відбуваються на два роки скоріше у дівчат як у хлопців. Статеві різниці між хлопцями і дівчатами є невеликі з виїмком фізичних познач у дівчат і фізичної сили у хлопців. На цьому місці слід підкреслити факт, що хлопці є більше вразливі до недуг і травматичних переживань.

Виховний приціл:

Фізичне зростання і статеве назрівання мають свій вплив на поведінку під кінець дитинства. Фізичний ріст не відбувається в одному часі у всіх хлопців і дівчат. Тому рої можуть бути різновидні.

У виховному процесі треба брати до уваги ростові потреби дітей, а зокрема потребу перебувати в середовищі однолітків, належати до даної групи однолітків, до організації.

Сильні сторони преадолецентів:

Назрівання мозку зумовлює потребу набуття нових вмінь, моторних, пов'язаних з координацією і інших, а також суспільних вмінь. Щоб їх набутти треба діяти. Преадолементи є дуже активні у фізичних виявах, активні учасники ігор, в процесі яких вони засвоюють собі вартості, зокрема, коли вони додержуються правил у грі. Іншими позитивами цього ростового етапу є перехід від конкретних до формальних операцій в когнітивному розвитку, перехід від егоцентризму до альтруїзму, зосередження їхньої уваги на мові чи мовленні як засобу для успішного спілкування з людьми.

Слабкі сторони преадолецентів:

Емоційна нестабільність, погана самоконтроля, а в зв'язку з цим деякі переходові проблеми в поведінці під час переведення ігор чи в товаристві однолітків. Більше наявні прояви недостатньої поведінки помітні у відношенні до батьків, від яких вони стараються стояти подаліше.

З уваги на вразливість до недуг провід новацьких таборів повинен ставитися з великою увагою до планування і переведення зайнят в часі таборування.

Фізичний аспект

Підсумки:

Зовнішній фізичний вигляд преадолецента згідно з класифікацією

Целлера має обриси шкільної дитини. У дівчат, а також у деяких хлопців збільшується висота і вага тіла. Зате хлопці є сильніші від дівчат коли мова про фізичну силу. Під кінець дитинства діти виявляють неабияку рухливість, кращу координацію, досконаліше виконання синергічних рухів. Моторні вміння / motor skills / - уже добре розвинені , зокрема це помітне в м'ячевих іграх, в користуванні улюбленим у хлопців ножом. Гостре сприймання навколишнього при допомозі змислів - це особливість притаманна для дітей під кінець дитинства. Вони є великими ентузіастами командних ігор і загалом спорту. Врешті слід згадати ще й факт, що тіло-виховання має ще й великий вплив на психіку людини. Рухливість і моторні вміння допомагають у формуванні позитивного зображення свого тіла, а це підсилює самопошану і самоутвердження.

Виховний приціл

Сильні сторони: Потреба нових умінь спричиняє активність, зокрема у спорті. Преадоlescенти, як великі ентузіасти спортивних ігор, повинні набувати чи закріплювати у процесі спортивної дії вартості, чесноти, як на пр. самоконтроля, чесна гра, кристалізувати свої характери. Виховникам слід створювати відповідні ситуації для матеріалізування цієї потреби. Хоча гострота сприймання досягає чи не кульмінаційної точки в розвитку людини, треба проводити заняття в згаданій ділянці, щоб удосконалювати сприймання в її ширині і глибині.

Зацікавлення іграми зумовлює потребу приналежності до групи, до організації.

Слабкі сторони: Це погана самоконтроля, яку можна набуту, коли учасники ігор додержуватимуться правил у грі. Тоді також навчаться, що не всі змагання вони можуть виграти, що треба вміти виграти і вміти програти. Преадоlescенти беруть радо участь в іграх і змагаються до знесилення. Правдоподібно є, що саме це є одною з причин доволі частих нещасливих випадків. Це виховникам треба мати на увазі.

У загальному - активне, а не сидяче чи лежаче при телевізорі, енергійне дитинство створює сильне, гнучке здорове тіло не лише дітей, а також адолесцентів і дорослих.

Психологічний аспект

Підсумки:

Біологічні зміни і трансформація "я" дитини спричиняють емоційну незрівноваженість, нестійкість і недостатню контролю. Внутрішній неспокій посилює страх, якого проявами можуть бути несміливість або зухвалість чи агресивність. Тому поведінка преадолесцентів є різновидна. Вони відчують потребу набути нові вміння, тому радо включаються в якунебудь конкретну дію. Табір створює прекрасні ситуації для вивчення нових вмінь. Потреба самоутвердитися - це також великий позитив. У їх рисунку є помітний зоровий реалізм.

Виховний аспект

Позитивні сторони: Для задоволення дійсної потреби здобути нові вміння можна використати новацькі вміння, зокрема в 11-річних. Для реалізації бажання щонебудь навчитися, щось нового пережити, бути в групі надаються командні ігри, новацькі табори. Перехід від конкретних операцій до формальних операцій /Піяже/ в когнітивному розвитку ставить вимогу користуватися відповідними методами праці для здійснення відповідної для них програми. Розвиток мови можна використати для кращого спілкування з людьми, для реалізації культурних вимог чи потреб, зокрема в ситуації переходу від самолюбства до альтруїзму в преадолесцентів.

Слабкі сторони: страх, низький рівень фрустрації, незгідливість, а то й бійка, недостатня самоконтроля вимагають від виховників в домівці чи на таборі створювання відповідних ситуацій, в яких преадолесценти навчилися поборювати свої недомагання і кристалізували їхнє сильне "я".

Суспільний аспект

Підсумки:

11-річні відчують потребу бути в добрих стосунках з людьми, хоч ставлення до батьків не завжди задовільне. Суспільне вростання і їх адаптація до суспільного ладу, а також етнічної культури відбувається при допомозі таки самих однолітків даної спільноти, зокрема об'єднаної в організаціях, в таких чи інших спеціальних групах. Страх, неспокій, недостатня самоконтроля і т. ін. ускладнюють формування взаємовідношення до других.

Виховний приціл:

Позитивні сторони: потреба належати до групи, організації – це важливий факт у розвитковому процесі, який сприяє здійснюванню виховної програми в Пласті, зокрема в таборовій ситуації. Перехід від самолюбства до альтруїзму, розвиток мови – це чергові фактори, які допомагають у розвитку здорового відношення людини до людини, полегшують комунікацію між людьми, спілкування між ними.

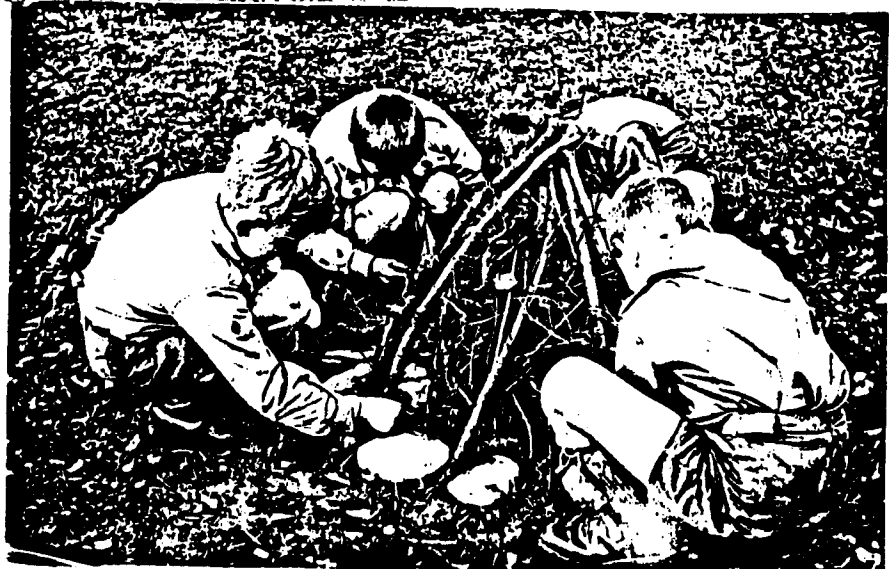
Слабкі сторони: погано контрольована поведінка, схильність до конфліктів, ускладнюють стосунки з другими. У виховній праці слід застосовувати ігри як засіб для набуття самоконтролі, вартостей /чеснот/, зокрема засади чесної гри, а також таборове середовище для кристалізації важливих рис характеру, вміння співжити в гурті.

Кінець

Зайняття "отроків"

Гл. стор. 67

Старий Орел

СПРИЙМАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНІ ЗАБАВИ ТА ІГРИ

/продовження/

Сприймання і пізнання кольорів

Кольори відіграють велику роль в житті людини і народів. Тому включення у виховну програму розвиток сприймання і пізнання кольорів і їх вивчення має важливе значення так для індивіда як і для національної групи. Метою цієї частини програми є:

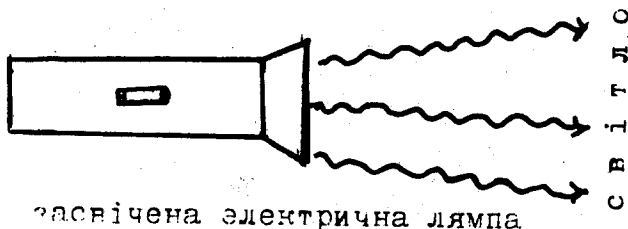
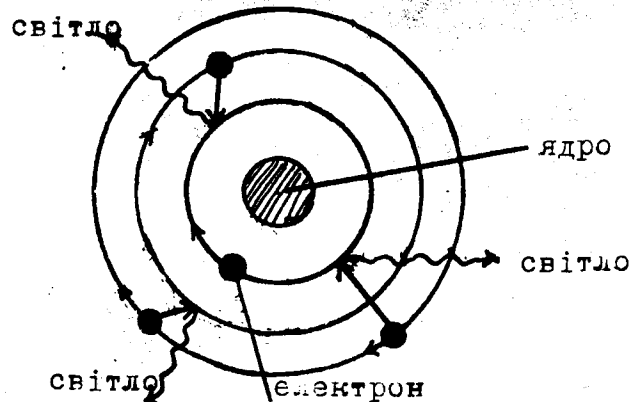
1. Розвиток і сприймання кольорів /загальні інформації/.
2. Сприймання і пізнання кольорів в природі та розуміння їх важливості.
3. Вивчення свого кольору та інших індивідів і їх значення в житті людини.
4. Вивчення кольорів національних груп і їх роль в житті народів.

Важливіші факти для розуміння колірної бачення

Що таке світло?

Світло - це форма променистої енергії, що випромінюється якимнебудь тілом, сприймається зором і робить видимим нафколишне.

Світло виникає, коли електрон перескакує з вищого до нижчого енергетичного рівня.

Світловий промінь

Світловий промінь - це напрям, по якому йдуть світлові хвилі. А іде він прямою лінією від джерела світла зі швидкістю приблизно 190,000 миль на секунду.

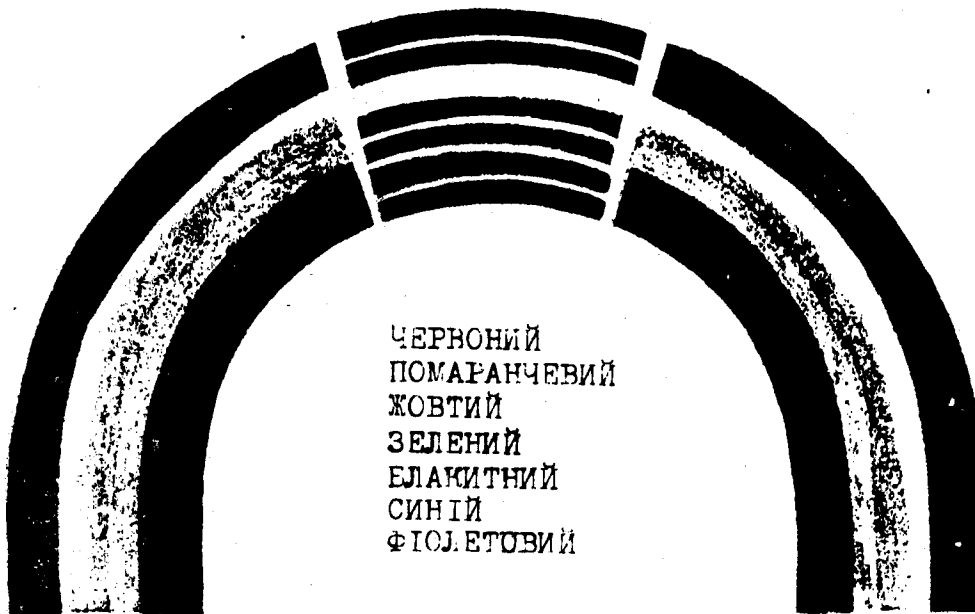
Світловий промінь - light ray

Кодірне світло

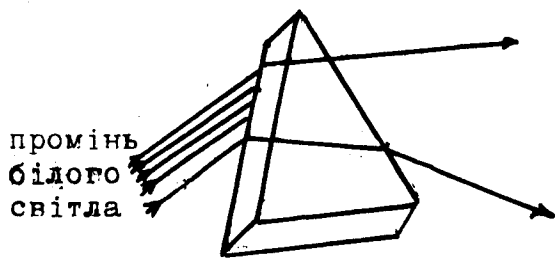
...Подивись на яскраві квіти, блакитне небо, зелені дерева; зверни увагу на те, які різні за кольором птахи, комахи, риби. І люди теж намагаються одягати ся в гарний, різнобарвний одяг. Все, що оточує нас, виграє безліччю барвистих відтінків, але основних кольорів тільки три: СИНІЙ, ЖОВТИЙ і ЧЕРВОНІЙ.

Основних кольорів не можна утворити штучно, змішуючи фарби. Зате інші кольори утворюються змішуванням основних. Наприклад, змішавши жовту й синю фарби, матимемо зелену, жовту й червону – помаранчеву, червону і синю – фіолетову. Кольори, що утворилися від змішування основних кольорів, називаються похідними. Змішуючи різні фарби, матимемо кожного разу новий колір. Згадай, як влітку після дощу на небі виграє веселка. Якщо уважно придивитися до неї, то можна помітити сім кольорів.

Із посібника "Образотворче мистецтво"
– Проців, Кириченко, Щербакова

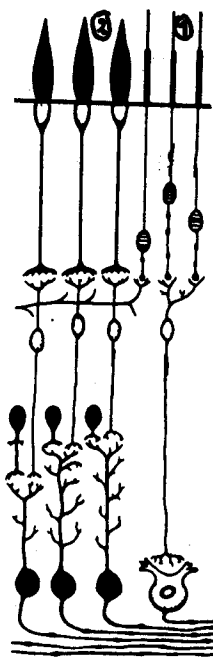
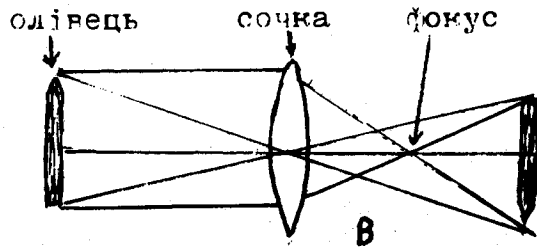
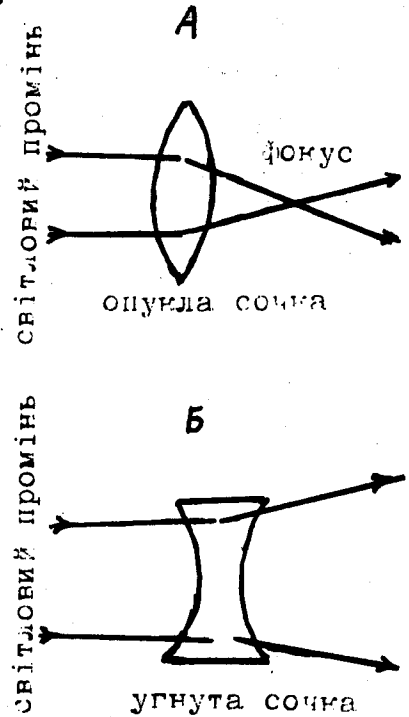
призма

кольори:
червоний
помаранчевий
жовтий
зелений
блакитний
індіго
фіолетовий

Під час проходження світлового променя через призму утворюється багатоколірна смуга /спектр/.

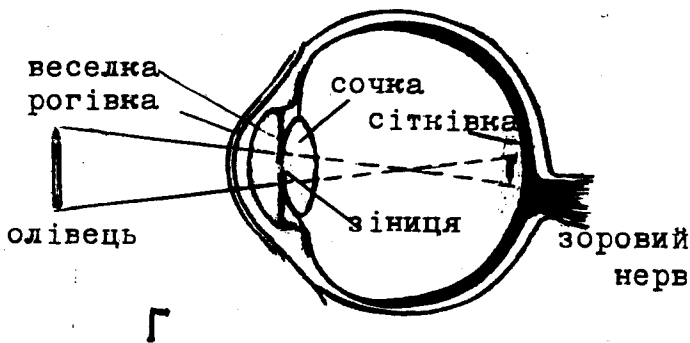
Колірне бачення:

Світловий промінь може проходити через деякі матеріали, а інші затримують його. Під час переходу через прозорий матеріал /нпр. скло/ світлові промені можуть збиратися в один сильний промінь /гл. рис. А/ або можуть розсіватися /гл. рис. Б/ в залежності від форми сочки. Сочка - це оптичний, прозорий матеріал, який є здатний збирати в один сильний промінь /опукла сочка/ або розсівати промені /угнута сочка/, які проходять через нього. Опукла сочка може зображати предмет через заломання променів, який є обернений, гл. рис. В.

- ① паличка - rod
- ② колбочка - cone
- веселка - iris
- зіниця - pupil
- рогівка - cornea
- сітківка - retina
- сочка - lens
- опукла сочка - convex lens
- угнута сочка - concave lens
- світловий промінь - light ray
- зоровий нерв - optic nerve
- волокна зорового нерву - optic nerve fibers

Око немов куляста хатка з округлим вікном, через яке проникає світлове проміння. Око має опуклу сочку, яка відтворює на сітчатці предмети різної форми і кольору, тобто ^{дає змогу} бачити предмети, але обернені верхом униз. /гл. рис. Г/. Із сітківки зорові сприймання мандрують через волокна зорового нерву та іншими зоровими шляхами до зорового центру, в якому сприйняті предмети є вже відвернені, тобто ми бачимо справжні образи, нпр. олівець. Світлочудий шар сітківки має два види клітин /рецепторів/: дуже чутливі палички помагають нам бачити в темному освітленні, а колбочкам ми завдячуємо бачення вдень і сприймання кольорів.

Кольори в природі:

У залежності від пори року міняються кольори в природі. Декілька прикладів.

Осінь - золота. Чому золота? Які барви осіннього листя? Забарвлення плодів дерев.

Зима - біла. Чому біла?

Випав сніг

Ой у лісі лист зів'яв!	Притрусив сніг доріжки,
Білий сніг у лісі впав	всі горбочки, моріжки. ¹⁾
на дубочки молоденькі,	Біло-біло в лісі стало-
на ялинки зелененькі.	так багато снігу впало.

М. Познанська

Весна - багатоквітна. Весняні квіти: білі підсніжки, сині проліски, темносині крокуси, лоза.

Весна

Встала весна, чорну землю	І на полі жайворонки,
сонну розбудила,	соловейко в гаї
уквітчала її рясом, ²⁾	землю, убрану весною,
барвінком укрила.	вранці зустрічають.

Т. Шевченко

Весняна зелень вказує на ріст у природі.

Літо - гаряче. Золоте сонце, соняшники, зелений ліс, лани золотої пшениці, червона калина, синя вода, червонобурий степовий орел, червонозелені яблука - це барви українського літа.

А як діти пояснюють кольори природи /за J. Реск - Leap to the Sun /:

1. білий - неясковий, спокійний колір, барва хмар, снігу, ягнят;
  2. жовтий - яскравий колір, барва сонця і вогню;
  3. зелений - ростовий колір, барва трави, листя, рослин;
  4. коричневий /бурий, бронзовий/ - сильний колір, краска землі, дерев;
  5. помаранчевий - яскравий колір, барва гарбуза, помаранч;
  6. пурпурний³⁾ - королівський дещо таємничий колір, барви королівських одягів, фіялок, заходу сонця.
  7. рожевий - колір веселощів, барва немовлят, вечірок, цукерків;
  8. синій - неясковий колір, барва неба і океану;
  9. червоний - яскравий радісний колір, барва квітів, вуличних знаків;
  10. чорний - темний таємничий колір, барва печер, ночі, відьом;
-
- 1) моріжок - густа молода трава, мурава.
- 2) ряс - одна з найперших весняних рослин, яка дуже поширена по листяних і мішаних лісах і заростях чагарників, - зелень; земля вкрита зеленню, травою,
- 3) пурпурний, пурпуровий - який має колір пурпуру /purple /; темно-червоний або яскраво-червоний з фіолетним відтінком; багрянний.

Як виникло значення кольорів? /за Люшером/:

Життя первісної людини було зумовлене чергуванням непорушних факторів, а саме: ніч і день згл. темнота і світло. Коли стало темно, людина готувалася до сну в печері чи на великому дереві. У часі сну її організм відпочивав, а його фізіологічні процеси сповільнялися, а психологічно людина ставала спокійною, пасивною. Ясне денне світло збуджувало людину до дії, до полювання, щоб заспокоїти голод. Фізіологічні процеси прискорювалися. Отож з темно-синім кольором були пов'язані спокій і пасивність, а з ясножовтим надія і активність. Згадані кольори були зумовлені незмінними законами природи, яких первісна людина не могла змінити. Вона прийняла їх символічне значення ззовні. Ставлення первісної людини до навколишнього світу мало два аспекти: агресивний, щоб уполювати здобич, харчі для життя, /володіння оточенням/ і оборонний, коли вона намагалася зберегти себе перед напасником /самозбереження/. Кожну дію для здобуття чогонебудь символізує червоний колір, а самозбереження зелений. Отож червоний /атака/ і зелений /самозбереження/ кольори були пов'язані з життям людини нею контрольованим.

Експерименти в колірній фізіології potwierджують ці факти: червона барва - стимулює /тиск крові підноситься, пульс і дихання прискорюється/, а синя барва - заспокоює /має протилежний ефект на нервову систему/. Безспірним є факт, що кольори природи чи загалом навколишнього світу мають великий вплив на нас в аспектах фізіологічного і психологічного функціонування.

Кожна людина любить ту чи іншу барву, яка є помітна в одягу, в квітах, хатньому устаткуванні і т. ін. Улюблений колір зумовлює відповідний, суб'єктивний чуттєвий тон, який поєднує зовнішнє і внутрішнє в одне ціле. Колір є носієм настрою людини. Отож барва відзеркалює психіку, зокрема емоції людини. Колір і характер є тісно пов'язані.

Класифікація і назви кольорів:

Кольори поділяють на головні /basic colors /: синій, жовтий і червоний і на похідні /auxiliary /: зелений, помаранчевий і фіолетовий. Розрізняють також кольори: теплі /червона, помаранчева/ і холодні /зелена, синя/. На прапорах націй ми помічаємо сполучені кольори. Вони відзеркалюють духовність народу.

Символіка синьо-жовтого кольорів:

Цей короткий уступ є призначений для новацьких провідників і зацікавлених колірною психологією новацьких виховників. Декілька вступних зауважень: Кожна людина має свій "особистий" колір, який виявляє притаманні риси її характеру, а кожний народ, як спільнота індивідів з успадкованим колективним несвідомим, має свої кольори, які є характерні для нього.

Підсумки синьої і жовтої барв та "синьої людини" і "жовтої людини":

Синій колір - холодний, заспокійливий, замкнений, льояльний, традиційний, гетерономний.

"Синя людина" - холодна, холоднокровна, любить міркувати, вдумлива, передбачлива, обережна, безпечна, серйозна, практично-реальна, добивається свого, тверда, витривала, повільна, самотня, постійно заглиблена в свої думки, змагає до пізнання вічної мудрости, до повноти, "я"-зорієнтована людина, егоїстична, втішається життям без напруження, в безпечному, упорядкованому, незмінному оточенні, ухиляється від світу, щоб жити своїм власним життям, увічнюючи минуле, незмінна, закостеніла, догматична, традиційна, зупиняється в своєму розвитку, у сприймальному аспекті - слуховий тип. - В. Кох так характеризує синій негативний тип: "думає лише про конкретне, користь, гроші. Вони є мотивовані честолюбністю, і жадобю влади. Для задоволення їхньої пожадливості вони вимагають, щоб другі тяжко працювали для них. А щоб других з'єднати собі для їхніх егоїстичних цілей, обдурюють їх лицемірними словами, а також застосовують погані методи для свого збагачення".

Жовтий колір - теплий, світлий /яскравий/, радісний, повітряний /мінливий/, стимулюючий, рефлексивний, вільний від клопотів, обмежень ітд, гетерономний.

"Жовта людина" - тепла, наставлена на ясне і легке, чутлива, весела, уважлива, рухлива, спритна, ініціативна, виразна, відкрита, свідома, ідейна, інтуїтивна, багата на уяву, логічно думаюча, духовно неглибока, але активна, всім зацікавлена, зокрема новим, намагаючись поширити свій горизонт, зорієнтована на майбутнє, на нове, на зміни, амбітна, хоче бути важливою, спереду, користуватися повагою у других, скоро навязує контакт з людьми, зацікавлена другими і доступна для других, радо перебуває з молодими, зробить одне й женеться за другим, тому не завжди вдається їй опрацювати помічене, тому й неспокійна, неодностайна, конфліктна, людина суперечностей, у сприймальному аспекті - зоровий тип.

Підсумки колірної пари /синьо-жовтої/ і "синьо-жовтої людини":

Синьо-жовта колірна пара - висловлює емоційність, надію на любов, на щастя, обидва кольори гетерономні /під впливом зовнішніх сил; детермінізм/, полярні, барви суперечливостей; синій колір часто /у складних, життєвих ситуаціях/ з'єднується з жовтим, який висловлює намагання вийти з труднощів, а жовтий колір з'єднується з синім для збереження безпечности, престижу і т. ін.

"Синьо-жовта людина": в природі та в людському світі рідко зустрічаємо чисті типи, але кожний криє в собі свідомо чи підсвідомо свою улюблену барву і тим чином зачисляється до даного типу. "Кожна колірна група має інші диспозиції в думанні, почуванні і волі, але в кожній з них є де степенування стандарту від примітивного до розвиненого типу" /В. Кох/. - емоційна, егоцентрична з потребою мати зрозуміння в інших, легко підпадає під вплив інших, має тенденцію до залежності, живе мирно, коли є тісно пов'язана з особою, групою чи організацією, якій можна довіряти, релігійна, конфліктна, ентузіаст універсальности. Народ з синьо-жовтою колірною парою - це мозаїка не лише синьо-жовтих, але й інших індивідів із полярними суперечливостями, з великими позитивами і негативами, емоційний, релігійний, традиційний, конфліктний, тісно пов'язаний з природою.

/на основі думок В. Коха, Г. Фрілінга, Гіте, М. Юшера/

Розвиток колірнього зору:

Новонароджене немовля не має ще здатності колірно бачити. Воно поступово розвиває свій зір у такому порядку: розпізнає світлість - темноту, рух, форму і щойно потім кольори. Для цього потрібний рівень розвитку мозкової кори /cortex/, до функцій якої належить ідентифікація, назви кольорів та естетичне сприймання і реакція на кольори. Щоб досягти вищого рівня колірнього зору треба його розвивати шляхом виховання. Подаємо декілька зразків занять з дітьми для розвитку і удосконалювання колірнього зору, які повинні мати місце у виховній програмі.

Дослідні заняття:

1. Колірний трюк

В часі проходження світлового променя через призму утворюється багатоколірна ^{смуга}/спектр/. Впорядник коротко розкаже про веселку, яка є природним колірним спектром. Потім новачки стараються розкласти білий промінь світла, що проходить через призму, на окремі кольори. Звернути новачкам увагу на факт, що промінь заломлюється /змінює напрям руху світлових хвиль при переході через призму/.

Потрібно: призми

2. Веселка в домівці

Положи великий білий папір на підлогу кімнати /домівки/ перед її вікном, через яке до кімнати впадають соняшні проміння. Поклади на внутрішній край вікна наповнену водою склянку. Білий промінь, що проходить через воду в склянці, розкладається на багатоколірну смугу /спектр/, яку можна бачити на білому папері. От і маємо веселку в домівці. Вода в склянці діє як призма.

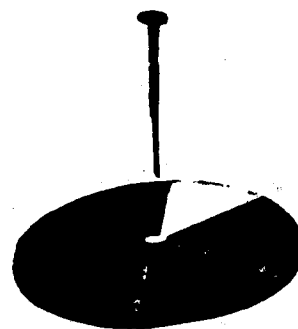
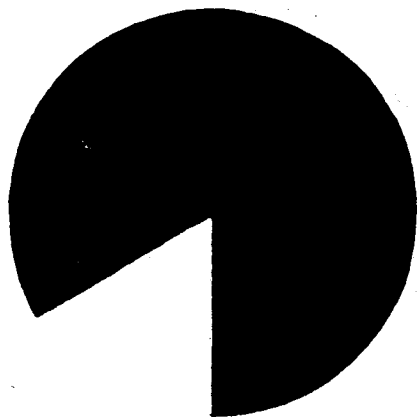
Потрібно: білий папір, склянка, вода, соняшний день

3. Колірне колесо

Намалюй на картоні колесо у промірі 10-12 см і поділи його на 6 частин, протягаючи лінії через середину колеса. Замалюй кожну з них барвами веселки /або відзнаки 3-ої проби/. Пропхай через середину колеса цвях, а його головку приліпи до кола. Коли висхне, встроми цвях у свердло /hand drill / і крути колесом дуже швидко, щоб кольори зливалися. При відповідній швидкості рухів колірне колесо стане білим.

Потрібно: картон /cardboard /, кольорові олівці, цвях, клей, свердло.

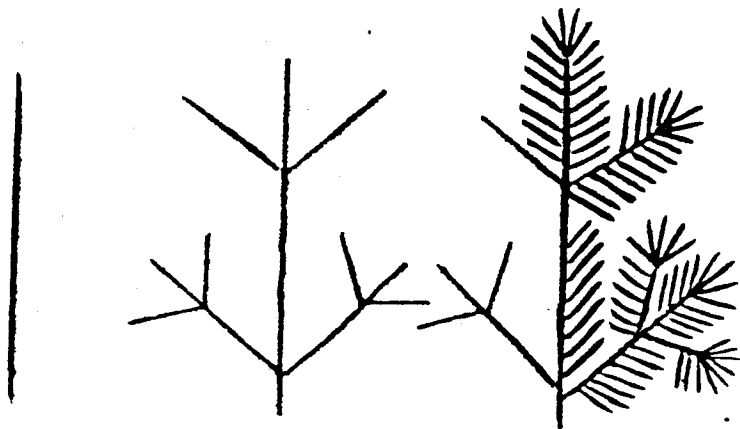
4. Малювання фарбами

Кожний новак має три малі склянки з водою і червоний, синій і жовтий барвники /фарбувальна речовина/ харчових продуктів /food coloring /. Він опускає 2-3 краплі кожного барвника до кожної склянки. Яку дістане він фарбу, якщо до жовто-зафарбованої води дасть 2-3 краплі синьої фарби /зелену/? А як дістане помаранчеву? /змішавши жовту і червону фарби/, фіолетову /червона і синя/?

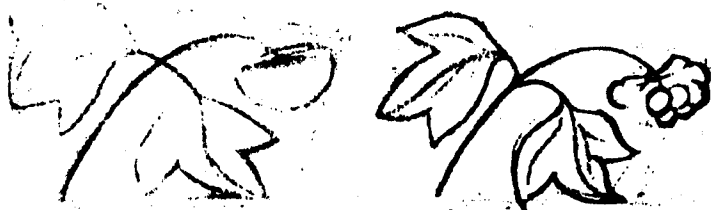
Звернути увагу на те, що основних кольорів не можна утворити штучно, змішуючи фарби. Кольори, що утворилися від змішування фарб основних барв називаються похідними.

Потрібно: фарби основних кольорів, 3 малі склянки для кожного новака, воду.

5. Малювання гілочок ялинки і калини

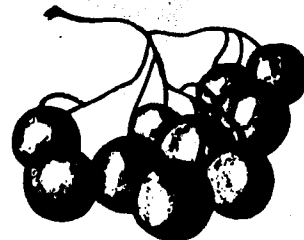

Придивився уважно до гілочок ялинки і намалюй її. Голочки треба малювати зеленим олівцем, гілочки - коричневим. Перед тим, як виконати малюнок, подумай, як його розмістити на папері.

Намалюй гілку калини в поданій наліво послідовності. Ягоди калини червоніють восени, отже, і листки будуть в осінньому забарвленні.

Подивися, як малювати ягоди:

На кожній ягідці залиши біле місце - світло.

З одного боку червону ягідку намалюй темнішою. Це - тінь.

З навчального посібника "Образотворче мистецтво" - В.І. Проців, М. А. Кириченко, К.В. Щербакова, Київ, "Радянська Школа", 1978.

6. Пофарбуй крашанку, розмалюй писанку.

Забави та ігри:

1. Світло і тіні

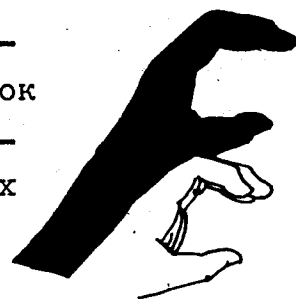
Мета: а. усвідомлення собі, що наявність світла і тіней поширює розуміння навколишнього світу; б. розвиток уяви; в. створення основ для фотографії, фільмування, зацікавлення мистецтвом ітд; г. розвиток моторних вмінь в часі зображування пальцями, руками тіней; г. використання тіней в житті.

Вік: 7 - 12 років.

Число учасників: рій.

Місце: домівка.

Неребїг забави: в темній кімнаті джерелом світла є лампа з одною жарівкою, яка кидає світло на білу стіну. Перед забавою кожний новак робить індивідуальні спроби зобразити тіньові фігури на стіні, маніпулюючи руками і пальцями так, щоб не лише зобразити, але також оживити їх нпр. маханням крил, хвоста, щелепами і т. ін. Приближаючися чи віддаляючися від стіни зуміє зробити зариси гострими. По цих спробах кожний новак по черзі намагається продемонструвати вміння наводити тіні на освіченній стіні, може це бути літера, голова пса чи птаха і т. ін. Рій оцінює, хто з них виконав найкраще.

Правила забави: 1. кидання тіней виконує новак згідно з інструкціями виховника. 2. Кожний старається по змозі об'єктивно оцінити виконання своє і інших.

2. Колірний виклик

Мета: а. Розвиток бистроти думки.
б. Швидке пов'язування барви з предметом.
в. Розвиток моторних вмінь.

Вік: 6 - 8 років.

Число учасників: 6 - 12 /18/.

Місце: домівка, майдан, поляна у лісі.

Переведення забави: Гравці стають колом, а вибраний чи назначений гравець з м'ячиком стає по середині кола. На гасло, він кидає м'ячик до одного з гравців у колі, вигукуючи якийсь колір. Викликаний гравець, що зловив м'ячик, називає предмет, тощо, що має названий ним колір. Потім він, відкидаючи м'яч до гравця в середині кола, називає новий колір, щоб вимовив назву предмету такої ж барви. А цей з черги кидає виклик до іншого гравця в колі і так забава продовжується. У часі гри кольори можуть повторюватися, але не предмети. Якщо гравець не назвав відповідного предмета не довше як в часі одної хвилини або не зловив добре киненого до нього м'ячика, виходить з гри. Це відноситься і до грача в середині кола, на якого місце в такому випадку приходить гравець з кола, що правильно кинув був м'яч до нього.

Гра продовжується доки не залишиться один гравець на полі гри, або, коли пройшов умовлений час нпр. 10 - 15 хвилин.

Правила гри: 1. Всі правила гри відносяться до всіх учасників гри.
2. Гравці мають добре кидати м'ячик, зловити його і назвати відповідний предмет, у часі не довшому як одна хвилина.
3. Не кидати м'яч до одного і того самого гравця.
4. Викликані не повторюють предметів два рази.
5. Гравець виходить з гри, якщо не зловив добре киненого м'яча або назвав невідповідний предмет або не назвав його в часі не довшому як одна мінута.

3. Колірний звідун

Мета: а. Вміти швидко спостерігати.
б. Вміти ідентифікувати кольори, називаючи їх відтінки.
в. Збільшити свій словник новими назвами кольорів.

Вік: 6 - 11 років.

Число учасників: 6 - 12.

Місце: серед природи, ев. в домівці.

Перебіг забави: Учасники забави стоять в лаві. 2 - 3 кроки перед лавою стоїть колірний звідун спиною до гравців, який дивиться перед себе, вибирає кольоровий предмет /нпр. жовтий/, що його побачив, і каже: "Я бачу щось жовте". Інші гравці дивляться не більше одну хвилину і по черзі стараються вгадати вибраний предмет. Колірний звідун відповідає кожному: "Ти вгадав/вгадала", або "Ні, це не те", якщо не вгадав. Той, що не вгадав або відразу не відповів, тратить чергу, а чергові гравці вгадують. Якщо предмет розпізнаний, колірний звідун називає інший колір і гра продовжується доки не залишиться лише один гравець.

Правила гри: 1. Колірний звідун називає предмет, що його помітив недалеко перед собою.
2. Учасник гри у визначеній черзі називає лише один предмет, якому зразу відповідає колірний звідун, вгадав чи ні.

3. Кожний гравець, що не назве предмета правильно або в часі одної хвилини, тратить чергу в грі.
4. Гравці не можуть називати того самого предмета два рази.
5. Колірний звідун, який не поводитьсь або не говорить, як треба, перестає ним бути, а виховник призначає другого.
6. Гра закінчується, коли залишився один гравець у лаві.

4. Веселкова забава./За W. Goodrich - Science Through Games/

Мета: 1. Вивчення кольорів веселки.
2. Розвиток групової співпраці.
3. Розвиток спритности.

Вік: 6 - 9 років.

Учасники забави: 14 /12/.

Місце: домівка, майдан,

Перебіг забави: Гравці поділяються на дві групи, кожний з них складається з 7 членів. Кожний член групи вибирає собі один колір веселки: червоний, помаранчевий, жовтий, зелений, блакитний, індиго /темно-синій, з пурпуровим відтінком/, фіолетовий. Якщо не має погодження щодо вибору впорядник призначає колір. Треба згадати, що кольори веселки мають свій постійний порядок. Кожному учасникові можна прикріпити на спину картку вибраного ним веселкового кольору.

Обидві групи уставляються лавами обличчям до себе у порядку барв веселки. На гасло "Веселка говорить кольорами" кожний гравець по черзі вигукує свій колір. На заклик: "Мішай кольори" всі розходяться і свобідно порушуються по домівці чи визначеному полі гри на майдані. На гасло: "Веселка" всі повертаються на свої початкові місця по змозі якнайшвидше, а на гасло "Веселка говорить кольорами" кожний вигукує свій веселковий колір. Група, що має правильний їх порядок, перемагає. Якщо кольори були помішані, виховник закликає "Мішай кольори" і забава повторюється.

Якщо є лише 12 учасників, можна їх поділити на групи з 6 учасниками і називати кольори веселки як на відзнаці третьої проби.

- Правила гри: 1. Гравці укладаються в дволаві лицем до себе.
2. Якщо немає погодження що до вибору кольорів, виховник призначає їх.
3. Якщо хтонебудь не співпрацює, тратить точки до проби.

5. Колірні іграшки: колірний рухомий кубок, колірні електронні іграшки.

далі буде

к^олір /барва/, к^олірний, кольоро^вий - відтінок кольору

ПРИРОДА В УКРАЇНІ

Відповідно до пір року міняються картини природи на місцях нашого поселення. А що діється в той час в Україні? Чи вихованки питають про це своїх виховників? Якщо ні, треба цю думку їм підказати. Щоб можна мати кращу уяву та порівняти природу на місцях нашого проживання з природою в Україні, містимо короткі інформації про зміни української природи в кожному місяці календарного року з більшими чи меншими змінами на півдні України.

Наталя Забіла

Вересень

Вересень

Ходять хмари в небі синім
Місяць Вересень прийшов.
Сповнивсь вереском пташиним
тихий затишок дібров.

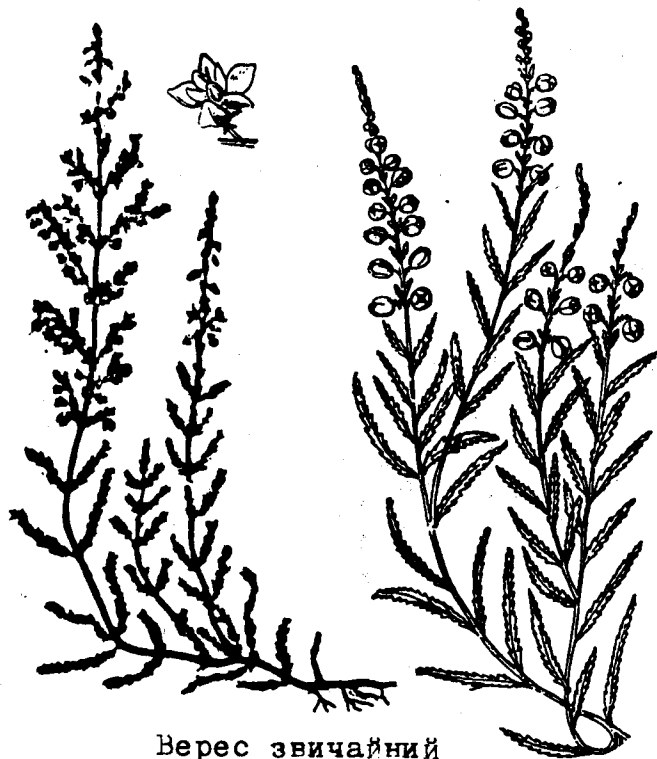
Позлітавшись у зграї,
різне птаство молоде
в крилах сили набирає
і відльоту в вирій жде.

Бо пташки дзвінкоголосі
знають - літа вже нема.
Хоч і тепло ще, та осінь
вже підходить жартома.

І, набравшись сил за літо,
галасливі, як пташки,
знов ідуть до школи діти
і сідають за книжки.

Ліщина звичайна

Верес звичайний

У вересні:

квітнуть: верес, а під кінець місяця пізньоцвіт осінній,

достигають: ліщинові горіхи, зимові овочі, ростуть гриби: білий гриб, боровик; маслюк звичайний; рижики; сиріжки; опеньки; печериці - польова, степова.

відлітають: соловейки, ластівки, дикі голуби, дикі качки, горлиці, плиски жовті, мухоловки деркачі.

Наталя Забіла

Жовтень

Жовтень

Подивись: на видноколі
мов змінилися ліси.
Хто це їх у жовтий колір
так барвисто покрасив?

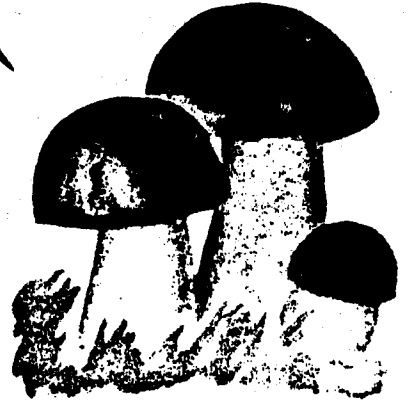
Ось край річки жовті клени
і берези золоті.
Лиш ялиночки зелені
залишилися в самоті.

І пишаються дерева
золотим своїм вбранням.
- Це якийсь маляр, напевно,
догодити хоче нам.

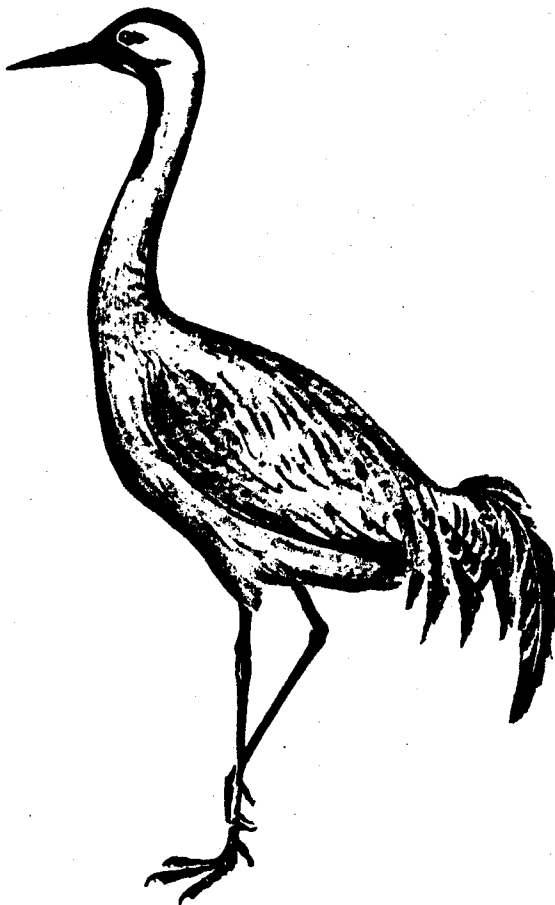
А маляр цей - місяць Жовтень-
у відерцях чарівних
жовту фарбу перебовтав
і розбризкує по них.

Клен звичайний

Білий гриб, боровик

Журавель сірий

У жовтні:

квітнуть на полях і стернях: братки, зірочки, резеди запашні, медунки;

жовкне листя дерев і кущів, а деякі з них красуються багатими кольорами;

ростуть гриби: білий гриб, боровик, у листяних і хвойних лісах, маслик звичайний у соснових лісах, рижик смачний у соснових лісах, рижик смачний у хвойних і листяних лісах, чагарниках /звичайно при пнях/, печериця польова і степова, сиріжка у листяних і хвойних лісах /Усі їстівні/;

відлітають: шпак, журавель, плиска, біла, дрізд, лелека, водяна чапля, орлан білохвіст /головно молоді /.

Наталя Забіла

Листопад

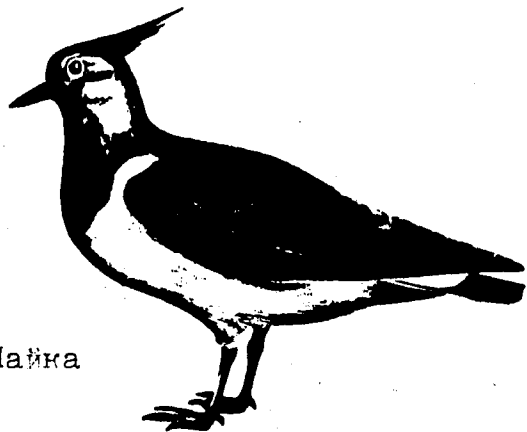
Листопад

Вже з дерев злетіло листя,
наступає Листопад.
Ми на свято урочисте
всі виходим на парад.

Бадьорить нас легкий вітер,
розвіває прапори.

Сонце ллє над білим світом
ясні промені згори.

Тільки це не літнє сонце,
в ньому вже тепла нема.
І настирливо в віконце
стукотить до нас зима.

Чайка

Опеньок

осінній

справжній

У листопаді:

злітає листя з дерев і кущів;
ростуть ще опеньки у листяних і хвой-
них лісах, у чагарниках садах,
на пнях, живих стовбурах де-
рев, купками;

відлітають: чайка, дика качка - "чирок
- тріскунок", зяблик головно
на Крим і Кавказ, жайворонок
польовий і степовий.

прилітають на зимівлю з півночі: оме-
люх, снігур і інші та перебува-
ють до кінця лютого.

Готуються до зимового сну: ведмеді,
білки.

Наталя Забіла

Грудень

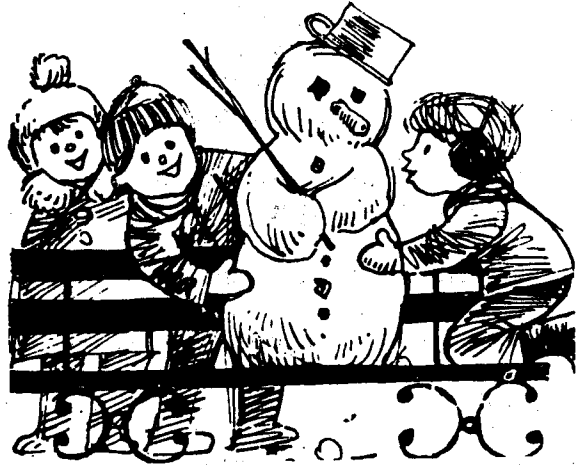
Грудень

Змерзлим грудням скрізь і всюди
вкрилось поле і шляхи.
- Це вже Грудень! - кажуть люди
і вгадають кожухи.

І дерева в білій іній
вбрались, як у кожушок.
Річка спить у кризі синій,
і замовкнув спів пташок.

Завмирає вся природа.
А у нас кипить життя:
йде робота по заводах,
йдуть у школах заняття.

Нам мороз не докучає,
не страшний нам сніговій!...
Грудень місяць рік кінчає, -
наступає рік новий.

Сойка

У грудні:

природа відпочиває під сніговим покривом. Гарно в лісі зимою зокрема по снігопаді. Біле лісове покриття записане численними знаками - слідами тварин. Подекуди можна чути протягле сумне вовче виття.

Осілі і залітні птахи, з-правила всеїдні, дають добре раду з придбанням собі поживи, н. пр. сойка осінніми днями запасає жолуді на зиму, які взимку викопує з-під снігу і їх споживає.

Зібрав Саше

Братчик Мирон Дитюк

ССАВЦІ

BADGER - БОРСУК

BAT - КАЖАН

BEAR - БЕДМІДЬ

BEAVER - БОБЕР

BIGHORN SHEEP - ГІРСЬКИЙ БАРАН

BOBCAT - РИСЬ

BUFFALO - БУЙВІЛ

CHIPMUNK - БУРУНЦУК

COYOTE - КОЙОТ

DEER - СЕРНА, ОЛЕНЬ

FOX (GREY) - СИВИЙ ЛИС

FOX (RED) - ЧЕРВОНИЙ ЛИС

MINK - НОРКА

MOLE - КРІТ

MOOSE - ЛОСЬ

MOUSE - МИШКА

MUSKRAT - ОНДАРТА

OPPOSUM - ОПОСУМ

OTTER - ВИДРА

PORQUUPINE - ІЖАК

RABBIT - ЗАЄЦЬ /ЗАЯЦЬ/

RACCOON - ЄНОТ

SEAL - ТЮЛЕНЬ

SHREW - ЗЕМЛЕРИЙКА

SKUNK - ТХІР

SQUIRREL (G) - СИВА ВІВІРКА, БІЛКА

SQUIRREL (R) - ЧЕРВОНА ВІВІРКА, БІЛКА

WEASEL - ЛАСКА

WHALE - КИТ

WOLF - ВОБК

GRAY SQUIRREL

Сива білка

BEAVER

Бобер

RACCOON

ЄНОТ

дельфін

РИБИ

/ІЗ СВІЖОЇ І СОЛОНОЇ ВОДИ/

BASS - ОКУНЬ

CARP - КОРОП

CATFISH - СОМ

CHUB - ГОЛОВАЧ

COD - ТРИСКА

EEL - В'ЮН

FLOUNDER - ДРІВНА КАМБАЛА

HERRING - ОСЕЛЕДЕЦЬ

PERCH (WHITE) - БІЛИЙ ОКУНЬ

PERCH (YELLOW) - ЖОВТИЙ ОКУНЬ

PICKEREL - ЩУПАК, МОЛОДА ЩУКА

PIKE - ЩУКА

SALMON - ЛОСОСЬ

SHAD - АЛОЗА

SHARK - АКУЛА

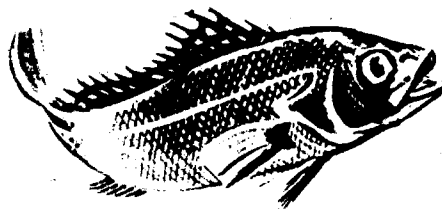
SUNFISH - КАРАСЬ

SWORDFISH - МЕЧ РИБА

TROUT - ІСТРУТ, ФОРЕЛЯ

TUNA - ТУНЕЦЬ ЗВИЧАЙНИЙ

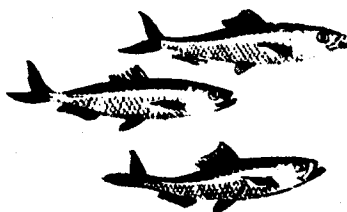
WHITE FISH - СИГ

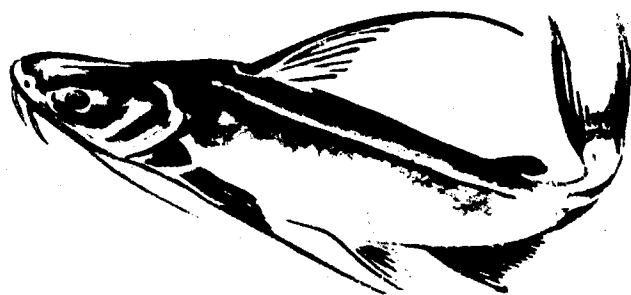
Чорноморський окунь

сардинки

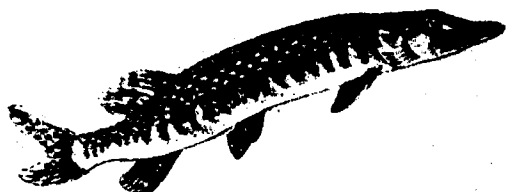
оселедці

Сом

Лосось

Щука звичайна

Карась звичайний

В'юн

АМЕРИКАНСЬКИЙ
РИСЬ

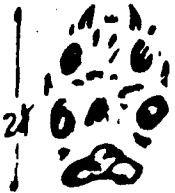
ЕНОТ

КІТ

ТХІР

ЛИС

ОПОСУМ

ПЕС

ЛОСЬ

ВИВІРКА

ВЕДМІДЬ

ОЛЕНЬ

БАБАК

ОНДАТРА

БУРУНДУК

БОБЕР

ЛАСКА

ЗАЯЦЬ

СТ. ПЛ. МИРОН ДИТЮК

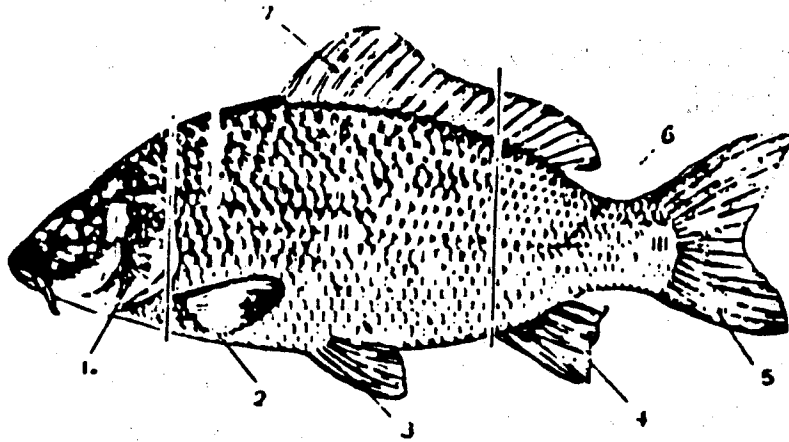

Рис. 1 Короп - Зовнішня Будова

- 1 - голова : 11 - тулуб : 111 - хвіст : 1. - зяброва кришка
 2 - грудний плавець : 3 - черевний плавець : 4 - анальний плавець
 5 - хвостовий плавець : 6 - бічна лінія : 7 - спинний плавець.

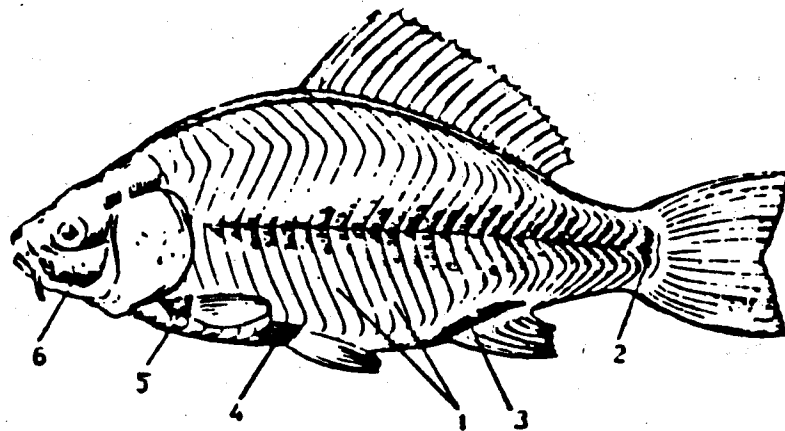

Рис. 2 М'язи коропа

- 1 - бічні м'язи : 2-5 - м'язи плавців : 6 - щелепні м'язи

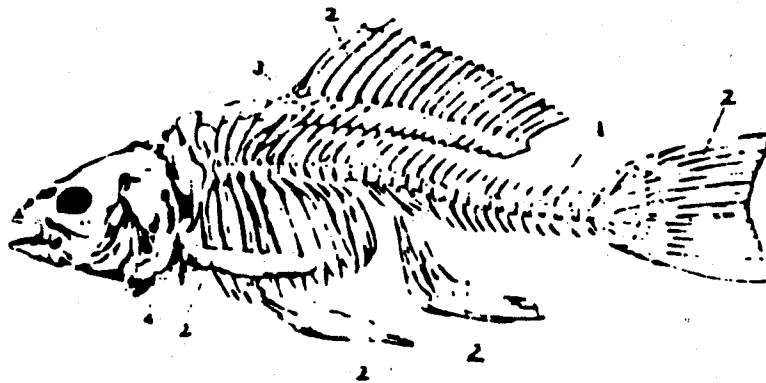

Рис. 3 Скелет риби (коропа)

- 1 - хребетний стовп : 2 - плавцеві промені, 3 - плавцеві підпіри, 4 - зяброва кришка

Теодосій Самотулка

О Р Л И

/продовження/

Орлина сім'я

Всі види /species / орлиного роду /genus/ мають спільні основні риси, але кожний з них виявляє свої індивідуальні особливості нпр. в харчуванні, вирощуванні орлят і т.інше.

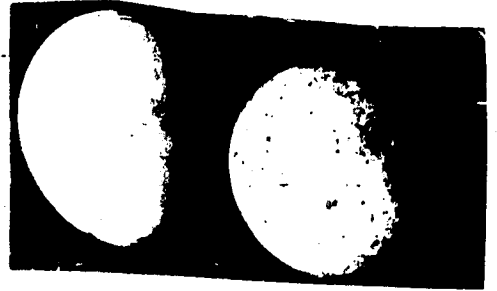
Цикл виводжування орленят є довгий і триває в різних видах від 5 - 22 місяців, тобто від часу, коли орли мостять шобі чи направляють свої гнізда до кінця періоду вирощування орлят.

У цій короткій інформації про функціонування орлиної сім'ї будуть подані загальні відомості про орлів з підкресленням особливих рис виду: беркут і лише деякі інформації про степових орлів.

Гніздо: В Україні сім'я беркутів, які паруються на все життя, має звичайно на своїй території 2 - 4 гнізда, але займає лише одне протягом декількох років, а сім'я степових орлів звичайно один рік. Самка беркута вибирає місце під гніздо на високих деревах або малодоступних скелях, а степових орлів у землі. Самиця і самець разом працюють над будовою гнізда з тою увагою, що звичайно самиця будує його, а самець приносить необхідний матеріал у залежності від природи даної території, від клімату, вітрів, віку гнізда. Воно є складане з чималих галузок та іншого матеріалу як верес /heather /, сосна, модрина /larch / і т. ін. Великі головно сухі галузи несе орел ногами, а малі дзьобом. Потрібні гілки, зокрема зелені, відломлює своїми сильними ногами. Гніздо беркута має мископодібну форму. Нове гніздо будують звичайно літом або осінню /серпень-вересень/, докладаючи що треба протягом зими. Особливо активні орли в своїй праці над гніздом перед самим відкладанням яєць. Кожного року орли поновлюють гніздо й тому старе гніздо може досягти великих розмірів. Самка приносить також зелені гілки, правдоподібно для того, щоб орленя мало тінь.

Гніздо степових орлів виглядає дещо інакше. Воно влаштоване в землі і має форму соснової шишки, тобто ширше в низу, а вужче на версі при вході до нього.

Яйця - насиджування - вилуплювання: Самка беркут відкладає в березні 1 або 2 /рідко 3/ яйця, білі з деякими бронзовими цятками, яких величина 7.5 - 6 см., а вага 115 гр. Зараз по знесенні яйця насиджує /incubate / його. За день два або більше самичка відкладає друге яйце, яке є звичайно менше і легше. Самець беркут рідко займається насиджуванням яєць, а буває це тоді, коли приніс їжу для самички. Часто вона залишає гніздо, щоб придбати собі їжу. Період насиджування триває різно в різних видів, а в беркутів зокрема 43 - 45 днів. Вилуплювання пискляток триває декілька днів /3 - 5/. Мати орлиця час від часу підноситься і заглядає, чи орлятко вже вилупилося. Воно важить 95 - 100 гр, отож менше як яйце.

Степові орлиці відкладають 2 або рідко 3 сірофіолетові з червоно-бронзовими цятками яйця. Степові орлятка вилуплюються по прибр. 45 днях.

Розвиток і виховування орлят.

Уживаю термін "виховування орлят" у свідомості факту, що багато в поведінці птахів є успадкованого, та чимало вони вчаться при допомозі імітації, а деякі є здібні розв'язувати проблему при допомозі доречного думання. Орлятка вчаться, що їсти, а чого не їсти, що пити, чого не боятися, як розпізнати і уникнути хижака, а в першу чергу розпізнавати тварин, людей по їх зовнішньому вигляді, інтенції напасників. Вони вчаться також розпізнавати різні сигнали, співати і таке інше.

ГПІ фото

насиджувати - зігрівати своїм тілом яйце, сидячи на ньому.

Розвитковий процес орлят поділяють звичайно на три фази:

1. Фаза пухового орлятка-пискляти,
2. Фаза оперювання орлятка,
3. Фаза опереного орляти.

1. Фаза пухового орлятка-пискляти триває 2 - 5 тижнів. Нововилуплене беркутове орлятко-пискля є покрите дрібними, ніжними, м'якими пуховими волосинками, які згодом замінюються дещо грубшим т. зв. другим пухом. Пискля є дуже немичне, але дуже швидко набирає на силі. Мати-орлиця двайливо годує, хоронить перед сонцем, холодом, і дощем, на які є пискля дуже вразливе. Вона продовжує насиджувати його. Функцією насиджування є утримування температури тіла орляток, яка є необхідна для здорового розвитку орлят. Орлиця регулює тепло орлячого тіла не лише ззовні, тобто зогріванням його тіла своїм теплом і запобіганням його втрати своїми крилами, але також і годуванням відповідною їжею. Орлиця приносить зелені гілки до гнізда, щоб тінь була, зокрема коли вона мусить на хвилину вилетіти з гнізда, і, щоб було нове вистелення гнізда. Початкова вага - 95-100 гр. швидко збільшується.

З-правила орлиця годує пискля уже першого дня по вилупленні. На другий - третій день воно їсть дуже енергійно, широко роззявляючи рота. Сильний, великий птах надиво виявляє незвичайну лагідність під час годування малого пухового пискляти. У той саме час полювання батька-орла дуже посилюється і то зараз після вилуплення орлятка. Коли до того часу ловив здобичу лише для своєї потреби, зачинає приносити стільки поживи, що можна вигодувати двоє орлят і орлицю. Батько-беркут часом годує орляток, а мати приглядається.

Друге орлятко, яке вилупилося декілька днів пізніше, є менше і кволе в порівнанні до першого, що вже набуло чимало сили. Перше орлятко виявляє агресивне ставлення до другого, атакуючи його. У висліді чого воно гине /в беркутів лише одне на чотири других пискляток вдержується при житті/ з рани, голоду, а також сонця чи холоду. Гине воно не з браку їжі, а тому, що послаблене не домагається її. Орлиця годує лише те писклятко, що роззявляє рота. Перших 24-48 годин є критичним часом для другого орлятка. Орлиця не розборонює орлят чи охороняє другого слабшого. Друге орлятко, що вдержалося при житті, є більше по-

кірливе і менше агресивне. Очевидно, що перше сильніше орлятко їсть більше і росте сильнішим. Під кінець пухової фази це вороже ставлення припиняється. Чому перше орлятко агресивне?rawdopodobно згадана агресія є зумовлена інстинктом у відношенні до територіальної поведінки дорослих орлів.

2. Фаза оперювання орлятка

Уже в першій фазі зачинають пера прорізуватися на крилах і на хвості. У швидкому часі орлятко покривається пір'ям. Дзьоб і лапи також ростуть швидко. Орлиця годує орлятка, хоч у деяких видах орлів самі старають кормити себе. Вага швидко збільшується і під кінець фази досягає 3/4 кінцевої ваги. Насиджування припиняється навіть коли орлиця-мати спить у гнізді.

Орли дбають про санітарні умови у гнізді. У початках екскременти виділяються з організму в в'язкому /tough /, желатиноподібному мішечку, який усувають батьки. Пізніше, коли орлятко вже добре ходить, орлиця вчить випорожнитися /defecate /, стоячи на краю гнізда через його край.

3. Фаза опереного орляти

З хвилиною закінчення фази оперювання орлиця-мати звичайно перестає кормити орля. Вона приносить їжу до гнізда, відлітає і з віддалі глядить, як орля їсть. У нього вже достатня сила в ногах і дзьобі, щоб рвати принесену здобич на шматочки і їх споживати. Загалом можна коротко сказати таке - з хвилиною, коли орля оперилося / покрилося пір'ям/, до батьківських належить обов'язків лише подбати про їжу приблизно що 24 години і охороняти від напасників.

Оперене орля вже сильне і активне, але крила і хвіст ще далше в процесі росту. Воно ще не може літати. Під кінець цієї фази орля махає крилами, заправляється до першого лету. Воно ходить по просторому гнізді, шукає собі захисного місця, щоб схоронити себе від сонця. Вага поволі збільшується і в часі першого лету важить 3.5 - 4 кг. Перший літ відбувається з-правила в неприсутності батьків. Його довжина приблизно 200-300 м, звичайно на друге дерево. Коли орля вилетіло з гнізда, батьки стараються його віднайти. Тому, що воно не-далеко, не мають труднощів його побачити. Іноді воно саме повертається до гнізда.

Першим летом до незалежності закінчується період вигодовування /fledging/ орлят, який триває в беркутів 65-70 днів, а в степових орлів 55-60 днів.

Період по першому вилеті орляти з гнізда

У перших 2-3 тижнях по першому вилеті з гнізда, беркут-орлик перебуває близько гнізда, пізніше летить даліше /до 800 м/ від гнізда, коли вже крила і хвіст сильніші. Степовий орлик звичайно тримається близько гнізда коло 6 тижнів. По першому леті орлик уже вільно пов'язаний з гніздом, та батьки продовжують приносити їжу, зорити за ним та даліше допомагати у його розвитку. Помічення Бравна, видатного знавця орлиного світу, щодо ставлення батьків до орликів є дуже цікаві, вражаючі. Батько, а частіше орлиця, приносять здобич, сідає на великому дереві та голосно кличе: "Кві-кві-кві-кві". Орлик відповідає різким звуком, летить до гнізда та з похиленою головою і голосним верескливим звуком просить про їжу. Орлиця залишає здобич у гнізді і відлітає. Щойно коли мати відлетіла, орлик зачинає живитися. Якщо орлик не відповідає на батьківські зазив, орел чи орлиця повтарає сигнал деякий час, а потім відлітає зі здобичкою. Цю процедуру повтарає ще лише один раз. Якщо не має відгуку, це означає, що орлик зачав самостійне життя, будувати гніздо і т.ін. Отож опінія, що батьки-орли випихають з гнізда своїх дітей не відповідає правді. Це може трапитися лише в мігруючих орлиних видів в Європі чи в Північній Америці.

--:--:--:--:--:--:--:--:--:--:--

Вивчаючи життя орлів, зокрема їхньої сім'ї, можемо дійти до висновку, що вони живуть згідно з такими законами:

1. Закон самозбереження,
2. Закон сильнішого,
3. Закон родинної території,
4. Закон порядку,
5. Закон індивідуальної свободи і родинної співпраці.

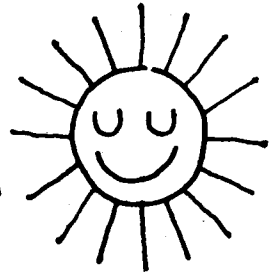

/Закінчення в черговому числі/

ОРДЯЧА

ВЗВАГА

Ш А Р А Д И

Шарада /від французького charade - базікання, бесіда/ - загадка-розвага, у більшості віршовані, в якій загадане, зашифроване /затаєне/ слово складається із кількох частин, які треба відгадати з опису, що становлять собою окремі слова, або склади взяті з поодиноких слів, що творять нове слово з новим змістом.

Слово зашифроване /затаєне/ в шараді розгадується частинами. Візьмемо для прикладу шараду 1-шу:

1.

Ця частина перша слова,
Ви подумайте як слід:
Це НАПІЙ, - частина друга,
Те, що з неба паде, - ЛІД.

Разом скласти, - буде слово,
/Це будівання ШАРАД/
Вкаже з чого вино роблять,
Пити, певно всякий рад.

Розв'язка: Перша частина слова зашифрованого в шараді, затаєного, це НАПІЙ, треба відгадувати: ВИНО. Друга частина слова те, що паде з неба - Лід, це є ГРАД. Скласти разом, створимо нове слово з новим змістом, що вкаже нам назву - з чого робиться вино. Отже будемо з відгаданих частин слів, одне слово: "ВИНО" + "ГРАД" = ВИНОГРАД. З винограду робиться вино. Пробуйте далше самі розв'язувати:

3.

ПРОСТЕНЬКА ШАРАДА:

Два приятелі великі
Хто вони? "МАЛЯР" і "Я".
Разом - спілка людям знана,
Це недуга препогана.
Як же думка тут твоя?

5.

Ім'я це прекрасне,
І славне, дівоче.
Здрібніле, пестливе,
Вгадає - хто схоче.

Склад перший, це цифра,
Що значить: - НІЧОГО.
Ще другий склад треба
Додати до нього.

А другий склад назва,
Ноти, в гамі - ШОСТА.
А разом - ШАРАДА,
Ім'я - справа проста.

8.

Множина від "СИН", - склад перший,
Другий, - ще який додати,
Щоби разом - гарну пташку
Ми могли назвати?

10.

ШАРАДА - Скласти назву місяця:

ЯКИЙ МІСЯЦЬ? Зложіть склади,
А відповідь буде вміла.
Перший склад, - від слова ГРУША,
Другий, - ПІВДОБИ, ЧАСТИНА БІЛА.

Богдан Б. Федчук: Загадки,
17 збірка
ОУПК, Торонто, 1978

с. голуба

С-----я велика

Відповіді на стор. 52

С К О Р О М О В К И

9. Везе Сеня у санках Сяню і Соню, санки скік, - Сеню з ніг, Сяню в лоб, Соню в бік - удвох у сніг.
10. Свиня тупорила весь двір перерила. Вирила, зрила, до нори не до-рила.
11. Всіх скромовок не перемовиш, не перевискромовиш.

ЗАГАДКИ

1. Голубе шатро увесь світ накрило.
2. На синьому килимі жовті зерна посіяні.
3. Я на вигляд круглолице,
Наче баня на дзвіниці;
Щирим золотом горю,
Глянь на мене - засліплю.
4. Кругом вода, а з питвом біда.   /Питво - те, що п'ють/
Хто знає - де це буває?
5. Що без леза та без зуба   /лезо - гостра частина знар-
Розтина міцного дуба?   яддя, яким ріжуть або рубають/
6. Піднялися ворота - всьому світу красота.
7. Прийшов хтось, узяв щось,
Пішов би за ним - та не знаю за ким.
8. Білий камінь у воді тане.
9. Уночі гуляє, а вдень спочиває,
Має круглі очі, бачить серед ночі.
10. Тридцять два білих брати сидять у темній в'язниці; коли ця в'яз-
ниця відчиняється, то брати не виходять.
11. Що за їздець: сам сидить верхом, а ноги за вухами?
12. Серед горба осел; з одного боку горба вогонь горить, з другого -
ліс густий, з третього - глибоке озеро. Лісом пройти - роги по-
ламає, вогнем - згорить, через озеро - не вмie плавати. Кудом
ослові пройти?

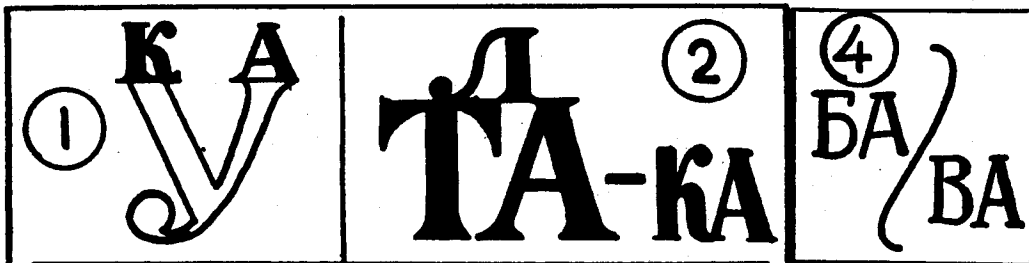
ВІДГАДУВАННЯ ЗАДУМАНИХ ЧИСЕЛ

1. Задумай число.
Помножи на чотири.
Відними три.
Помножи на три.
Додай п'ять.
Одержане поділи на чотири.
До результату додай один.
Скажи, скільки вийшло?
Щоб одержати задумане число, треба назване поділити на три.
2. Задумайте число.
Додайте до нього три.
Помножте на шість.
Відмініть три.
Відмініть від одержаного задумане число.
Результат поділіть на п'ять.
Скажіть, скільки вийшло?
Щоб одержати задумане число, треба від названого відняти три.

Ч И З Н А Є Ш ?

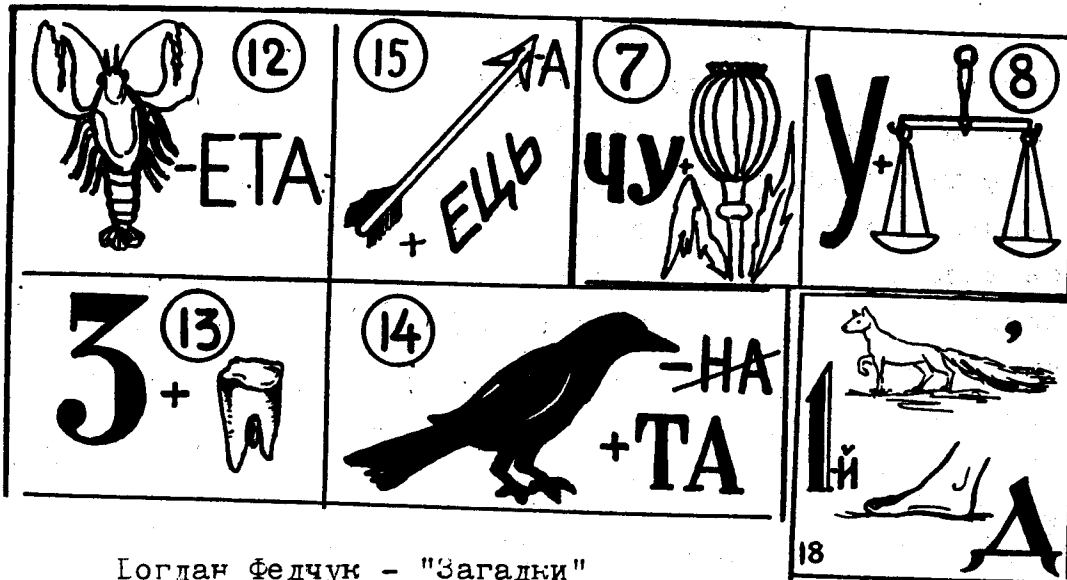
1. Котре місто в Україні пов'язане з повістю Миколи Гоголя "Тарас Бульба"? Де загинули Остап і Тарас?
2. Яке давньогрецьке місто, засноване у V ст. до н. е., стояло на території нинішнього Севастополя?
3. Як зветься заповідник⁺, площа якого налічує 42 тисячі гектарів? Понад половину заповідника займає цілинний степ. Це єдиний в Європі степ, що лишився досі в своєму первісному вигляді?
4. Яка довжина Північно-Кримського каналу?
5. Назви найбільший район садівництва, виноградарства, і тютюництва в Україні.
6. Яка найбільша ріка в Криму?
7. Які знаєш поеми, написані в прозі?
8. Який твір Котляревського ще в рукописі став дуже популярним серед читачів і двічі друкувався без відома автора?
9. Який драматичний твір Франка написано про одного з князів України?
10. Чому скисає молоко?
11. Чому радіатори центрального опалення звичайно ставлять під вікнами?
12. Чому на зиму у вікна вставляють подвійні рами? Чи можна замість цього поставити в одну раму вдвічі грубше скло?

Р Е Б У С И

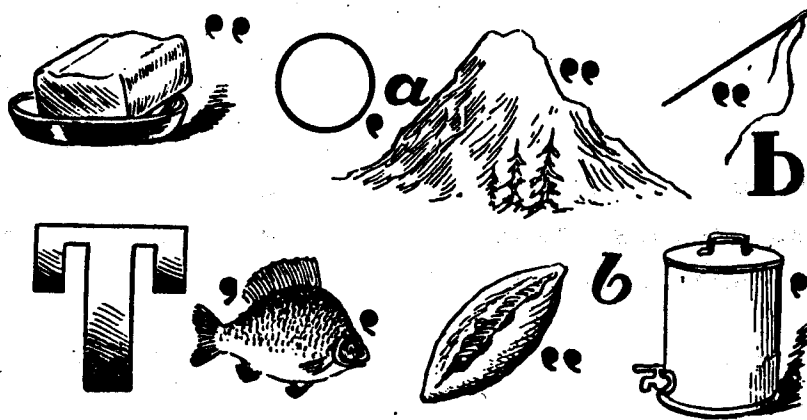

Відповіді на стор. 52,70

⁺заповідник - reservation

Логан Федчук - "Загадки"

Відчитай автора і його твір.

С.М. Федосенко -

Ігри та розваги

ВІДПОВІДІ

- ст. 48-49: шаради - 1. виноград, 3. малярія, 5. Сля, 8. синиця, 10. грудень.
 ст. 50 : загадки - 1. небо, 2. небо і зорі, 3. сонце, 4. на морі, 5. блискавка, 6. веселка, 7. вітер, 8. цукор, 9. сова, 10. рот і зуби, 11. окуляри, 12. через ліс, бо в нього рогів немає.
 ст. 51 : Чи знаєш? - 1. Дубно, 2. Херсонес, 3. Заповідник Асканія Нова, 4. 425 кілометрів, 5. Кримська область, особливо південний берег Криму, 6. Салгір, 7. "Поема про море" С.Довженка, "Педагогічна поема" - А.Макаренка, 8. Поема "Енеїда", 9. "Сон князя Святослава", 10. Тому, що мікроорганізми, які є в повітрі, перетворюють молочний цукор у молочну кислоту, 11. Піднімаєчись від радіатора, тепле повітря омиває вікно й не допускає кімнатне повітря до охолодження від надвірних шибок. Утворюється циркуляція повітря по підлозі до вікна, а не навпаки. 12. Шар повітря між подвійними рамами - поганий провідник тепла. Саме це повітря, а не скло захищає кімнату від надвірного холоду. Продовження на ст. 70

ЩЕ ПРО ПЛАНУВАННЯ

Уведення

Планування є суттєвою рисою сучасної спільноти, зокрема в ЗДА, де життєве забезпечення, щоб могли прожити в критичних хвилинах життя, забезпечення про старість і т. ін. є необхідною життєвою вимогою. Іншим прекрасним прикладом на довшу мету є NASA, яка в липні 1969 р. здійснила свій плян висадження людини на місяці. В останніх роках почав діяти в численних країнах світу рух футуристів, які на основі минулого і сучасного стараються передбачити майбутнє, щоб відповідно приготувати себе й других до нового життя-буття. Це лише декілька прикладів планування у сучасному світі.

Чому плануємо? Планування - це в першу чергу передумова самозбереження. Планування - це передумова індивідуального успіху. Планування - це передумова здійснення групових чи національних ідей чи намірів.

Планування проводиться в двох аспектах, а це на коротку мету н. пр. на рік і на довшу мету, тобто на 5, 10 чи й більше років.

Як з плануванням в українській спільноті на місцях поселення? Невесело. У загальному наше планування, як спільноти, недостатнє зокрема, коли мова про наше біологічне і культурне самозбереження / biological and cultural survival /, а коли мова про якунебудь акцію, щоб вибороти незалежність України - майже жодне.

Як представляється справа планування у Пласті? Воно кволе, неефективне. Ми не спромоглися на виховну програму в аспектах біологічного і культурного самозбереження чи задовільної дії в згаданому напрямі. Чи ми маємо далі чекати з опущеними руками на те, що нам хтось виготовить таку програму? "Ліпше пізно як ніколи" - каже народня мудрість. Тому і виникає потреба пригадати новацьким виховникам про необхідність планування і його здійснювання зачинаючи від УПН.

Для прикладу містимо декілька зр-азків планування: крайового, ста-ничного чи гніздового, а також планування новацького табору:

Річний календарець праці - КПС Канади, ст. 54-55,

Плян праці УПН-ів - КПС Канади, ст. 56,

Крайова Референтура УПН - КПС Австралії, ст. 57,

Схема програми табору новачок "Шепоче ліс" - С.О. Софіяна Качор, Канада,

ст. 58-62.

ДАТА	С І Ч Е Н Ь	ВІК	ДАТА	Л Ю Т И Й	ВІК	ДАТА	Б Е Р Е З Е Н Ь	ВІК	
1									
6	П.А. СВИЩЕЧКА		1	РЕЧЕНЕЦЬ ЗГОЛОШЕНА НА ВІЗА ЗВ'ЯЗКОВИХ І ГНІЗДОВИХ		3	РІЧНІ ЗБОРИ І НАРЯДИ		
7	КОЛЯА		4			4	СТАНИЧНИК КАНАДИ		
8	ДЕНЬ СОЛІДАРНОСТІ						ШЕВЧЕНКІВСЬКІ ЗМАГАННЯ		
	ЗГОЛОШЕННЯ НА ВІЗА ЗВ. І ГН.		12						
22	СВЯТО ДЕРЖАВНОСТІ		16	} ВІЗА ЗВ'ЯЗКОВИХ І ГНІЗДОВИХ } МАЛІ РАДИ О.К.: С.К.					
	ЗВІРКА ПЕРЕДПЛАТ ЗА ПЛ. ЗСУР.		17						
	ВІСЛАТИ ЗВІТ ЗА ІІІ КВАРТАЛ ДО КПС. РІЧНІ ЗВІТИ ДО КПС. ВІСЛАКА ПЕРЕДПЛАТ ЗА РАДЖУРНАЛИ		18					ЧИТАННЯ ЗВІТУ ЗА І КВАРТАЛ. ПЛЯН ПРАЦІ НА І КВАРТАЛ.	
	К В І Т Е Н Ь			Т Р А В Е Н Ь			Ц Е Р В Е Н Ь		
1	РЕЧЕНЕЦЬ ЗГОЛОШЕНЬ НА ВИШКІА ЗВ'ЯЗКОВИХ		1	РЕЧЕНЕЦЬ ЗГОЛОШЕНЬ НА ВИШКІА ВПОРЯДНИКІВ.		1	РЕЧЕНЕЦЬ ЗГОЛОШЕНЬ ТАБОРІВ УПНІТІВ РЕЧЕНЕЦЬ ЗГОЛОШЕНЬ НА ЗОЛТУ БУЛАВУ		
			6	СВЯТО ЮРІЯ			ПЕРЕДТАБОРІВІ СХОДИНИ БАТЬКІВ		
			18	} ВИШКІА ЗВ'ЯКОВИХ } ВИШКІА ВПОРЯДНИКІВ КЮВ } СВЯТО ВЕСНИ					
			19						
			20						
			21						
30	ВІСЛАТИ ЗВІТ ЗА І КВ. ДО КПС. ЗГОЛОШЕННЯ НА Л.Ш./Ш.Б.		31	ПЕРЕВІРКА УЧАСТІ В ТАБОРАХ 1978 Р.		30	РЕЧЕНЕЦЬ ЗГОЛОШЕНЬ НА ВИШКІА ГНІЗДОВИХ. ЧИТАННЯ ЗВІТУ ЗА І КВАРТАЛ. ПЛЯН ПРАЦІ НА ІІІ КВАРТАЛ.		

ПЛАН ПРАЦІ ВИХОВНОГО СЕКТОРА У.П.Н.-ІВ КАНАДИ

ПЛ: 1980

ТАКО: В ЗОРОВА ТІН ЗГОРОВА ДУША!"

ЗВ'ЯЗАНІ СПРАВИ	ВЕРЕСЕНЬ		КОЧЕНЬ		ЛИСТЕНЬ		СЕНТЕНЬ		ВЕРЕСЕНЬ		ЛИСТОПАД		ГРУДЕНЬ		СІЧЕНЬ		ЛЮТИЙ	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
ШКОЛЬНІ ВІКАЦІЇ																		
ТАБОРИ У.П.Н.																		
ПРАЦЯ ГІЗДА І РОЯ																		
ПІДГОТОВКА І УЧАСТЬ У СВЯТАХ																		
ПІДГОТОВКА І УЧАСТЬ У СПІЛНІХ ІМПРЕЗАХ																		
П.А. ВІШКОЛО																		
КІЛЬКІСТЬ ЗВІТІВ З ПРАЦІ																		
К.П.С./Г.П.Б./АНТИДИ																		
ІНШЕ																		
ЗАГАЛ. ПРАЦЯ																		

- ПРОВІТИ ГІЗДОВІХ ПЕРЕВІРИТИ ДАТИ І ІМПРЕЗИ ПІДИНКОХ СТАНІЩ І ІХ ВІКАЦІ У ВІДПОВІДАНОМУ КІСЦІ.

ЗАБАГА

Мельборн, 18.7.79.

КРАЙОВА РЕФЕРЕНТУРА УПН
в.к. 32/79.

До
Гніздових і Виховників УПН в Австралії

Обіжник ч: 2. х/

Справа: Резолюції Виховної Новацької Комісії з нагоди 15-го Кр. Пл.
З'їзду в Сідней 16 і 17. 6. 79.

Дорогі Сестрички і Братчики!

Оцим хочу запізнати Вас із Резолюціями Виховної Новацької Комісії та поділитися з Вами думками відносно кожної точки.

1. Проголосити 1979 р. Роком пластової дитини.
а/ Почати негайно акцію впису дітей до УПН.
б/ Листування новацтва з дітьми інших країн та розпочати дію допомоги "Діти дітям".
2. Звернути увагу на Крайовий Вишкіл Виховників та послідовний дошкіл по Станицях.
3. Співпрацювати з пластовими виданнями у формі дописів до "Готуйсь", матеріалів до В.О.Р. і матеріально піддержати Фонд В.О.Р.
4. Відзначити 55-ліття УПН Крайовим Злетом новацтва в Аделайді.

до 1/. Як Вам уже відомо з повідомлення попередньої КПС, біжучий рік є проголошений Роком пластової дитини.

Звернім спеціальну увагу на поліпшення праці з новацтвом. Доложимо всіх зусиль, щоби сходини роїв і гнізд відбувалися регулярно і якнайчастіше. Стараймося, щоби програми зайнят'я були старанно опрацьовані і обдумані.

до а/. Новацтво - це основа і запорука розвитку та існування Пласту. Тому доручаємо і заохочуємо негайно розпочати акцію впису дітей до УПН. Прошу в порозумінні з дирекцією української школи організувати зустріч з дітьми, які ще не належать до жодної організації, роздати заохочуючі інформаційні летючки для батьків та анкети вступу.

Крім цього конечно є також особисто звертатися до знайомих і незнайомих, котрі мають дітей в новацькому віці. А найважливіше, поставити працю з новацтвом на такому рівні, щоби діти і батьки були задоволені; тоді вони самі будуть заохочувати других до вступу.

б/. Заохочувати новацтво до переписки з дітьми в інших країнах. Стратися дістати адреси через "Готуйсь" або приватними контактами з пластунами в інших країнах. Зараховувати цю переписку до вмілості "кореспондент" і "листувальниця".

Вітаю Вас щиро

СКОБ! Готуйсь!

х/ Обіжник поміщено в скороченні

Оксана Тарнавська
Кр. Реф. УПН

С. О. Софійка Качор
Вінніпег, Канада

СХЕМА ПРОГРАМИ ТАБОРУ НОВАЧОК

"Шепоче ліс", переведеного в Торонті
/уривки/

Мотивація:

... Кожна програма табору повинна мати свою специфічну мету, чи відповідно до потреб гнізда, чи відповідно до річного клича, чи відповідно до переведення історичних ігрових комплексів /для новаків/. До певної міри переведення іспитів вмілостей відповідало завданню табору. Але це подекуди показалося невиваженним. Пересічно кожного дня вмілості, які переводяться у формі ланкових зайнятть тривають півтора до дві години. У таборовому дні, відіймаючи час на ї-жу, відпочинок і т. ін., лишається приблизно п'ять до шість годин на інші зайняття. Звичайно це випадкові ігри, майстрування, один чи два дні присвячені на відзначення яких-небудь святкувань або якоїсь річниці. Щоб була більша користь з цих зайнятть прийшло мені на думку усистематизувати їх. До розв'язки цієї проблеми прийшли мені на думку два способи, які до речі, практично випробовувала на шістьох таборах.

1. Головну тему табору визначити кличем - найлегше зужити річне гасло, нпр., "Пласт наша гордість і мрія". Навколо цього клича підібрати інші кличі, один на кожний день, які впливали б із головного клича та заразом пояснювали й реалізували його. Отож, наприклад: "Щодня - добре діло?", "Не ти, не я, а ми!" і т.д. До кожного клича підібрати розповідь та відповідні інші зайняття, щоб закріпити думку висловлену у кличі.
2. Замість кличів вживати різні теми - історичні, природознавчі, і т. д. Визначити одну тему табору /див. програма табору "Шепоче ліс"/ а до неї розробити відповідні теми днів із відповідними зайняттями.

Таким способом можна конкретно, уживаючи розвагові засоби ігор, майструвань та розповідей, подати певне знання чи виробити певне зацікавлення у новака чи новачки, а таким чином досягнути не лише специфічну мету табору, але причинитися частинно до здійснювання загальної мети Пласту.

Мета: У пов'язанні з описом вірувань у драмі Лесі Українки "Лісова пісня", вщепити у дітей зацікавлення українським фолкльором та українською мітологією.

Тема: природа - наприродні сили в природі, нпр., ліс - лісовик, мавки; вода - водяник, русалки, потерчата, болотняники; камінь - той, що в скалі сидить, і т.п. З цього і назви таборів "Лісове царство" /Вінніпег/, і "Шепоче ліс" /Торонто/.

Переведення: Кожний день охоплює одну тему, яка впливає з центральної теми табору та являється інтегральною її частиною /за виїмком теми ТРИПІЛЛЯ на таборі "Шепоче ліс"/. До кожної теми дня є підібрана розповідь /переважно дві - одна ранком, друга вечером/, майстрування, таборова гра, пісня, або якесь інше зайняття. Крім цього дві години денно призначено на підготовку до новацьких вмілостей. Вони переважно природознавчі, нпр. "Лісова мавка", "Посестра крилатих", "Любителька квітів", "Приятелька рослин", таким способом пов'язані з темою табору. Теж додано вмілість "Очайдушок" - яка може підходити до теми табору з "очайдушним" її тлом /очайдухи живуть в лісі і т. д./ Для старших додано "Таборовичка" та "Мандрівничка", які не підходять до теми так як інші вмілості, але мають, хоч мале, відношення до життя в природі.

У здійснюванні такої програми таборовички запізнаються з темою табору у головній розповіді командантки чи іншого члена команди на першому вогнику. Специфічну тему дня представляється новачкам у ранішньому наказі, а після сніданку, закріплюється її розповіддю. Решта зайнять до теми дня переважно відбуваються пополудні, ранішні години призначені на новацькі вмілості. За переведення різних інших зайнять до теми дня відповідають сестрички залежно від їх особистих здібностей та зацікавлень. Всі зайняття заплановані напередодні табору, щоб сестрички не тратили зайвого часу на шукання "ідей та матеріалів".

---

^x Вірування трипільської культури дещо пов'язані з анімізмом та тотемізмом поганської Русі. Але поправді, не стало більше ідей до теми табору тому додала матеріял, який мала готовий під руками.

СУБОТА: ВІДКРИТТЯ ТАБОРУ

Таборова гра: "У погоні за сміттям" до теми табору.

Таборові пісні /повторення пісень, пов'язаних із ранніми і вечірніми збірками/.

Розповідь: При вогнику до теми табору. Вибір назви табору.

НЕДІЛЯ: Тема - ДОМОВИК

Розповідь: Домове вогнище - домовик.

Вибір назв роїв.

Прикраса табору, роїві знамена і т. ін.

Подія на ланки /новацькі вмілості/

ПОНЕДІЛОК: Тема - ЄВШАН ЗІЛЛЯ

Розповідь: "Євшан зілля" /М. Вороний/; зела - розрив трава, поли...

Таборова гра: До волі /ВОР/

Майстрування: Серденька з пластику зі "зіллям" /укр. мова/

Пісня: Марш куреня бойків /Румрум/. Новацькі вмілості.

ВІВТОРОК: Тема - СОНЦЕ: ДАЖБОГ

Розповідь: "Сонцебори" /Смолій/; "Дажбожа кара" /Юнак/

Майстрування: соняшники /"посадили" навколо куренів/

Пісня: Соняшник

Новацькі вмілості.

СЕРЕДА: Тема - КАМІННЯ

Розповідь: "Про що камені говорили" - самодіяльна "казка на проході берегом озера"; "Кам'яна сокира"; Той, що в скалі сидить;

Прохід: збирати різні камінці

Майстрування: малювання каменів; Новацькі вмілості

ЧЕТВЕР: Тема - ТРИПІЛЛЯ

Розповідь: частина Л. Храпливої "Чародійне авто".

Майстрування: глечики.

Пісня: Один великий палець.

Новацькі вмілості.

П'ЯТНИЦЯ: Тема - ЛІС, ЛІСОВИК

Розповідь: легенди про осику-трепету, березу, сосну, калину.

Пісня: У лісі літом.

Майстрування: Картини з кори, дерева, всього, що можна знайти в лісі.

Розповідь: Лісовий цар-ох /нар. казка/; Новацькі вмілості;

СУБОТА: Тема - ТВАРИНИ

Розповідь: Казка про козла, вовка, лиса, ведмедя, собаку, коня;
Рись /ВОР/;

Таборова гра: "Вовк і ягнята" /підкрадання/;

Пісня: Чорний баране; Іжак маму попрохав,

Новацькі вмілості.

НЕДІЛЯ: Тема - КВІТИ

Розповідь: "Цар і рожа" /Світ дитини/; "Цвіточки" /благати й ро-
мени/.

Пахуча променада: Прохід "На квіти".

Майстрування: Закладки до книжок з пластику й засушених квітів.

ПОНЕДІЛОК: Тема - ВІТЕР

Розповідь: Стрибог - бог вітру

Майстрування: Орли /повітряні змії/

Змагання орлів.

Новацькі вмілості.

ВІВТОРОК: Тема - ПЕРЕПЛУТ

Порядок дня переплутаний. Ранком можуть "їсти" обід, по обіді
може бути вогник; і т. д.

Розповідь: Переплут /лихе Божество, що мішало природний поряд-
док у халяйстві/.

"Подорож в країну навпаки" /В. Симоненко/.

Пісня: Ой є в лісі калина.

СЕРЕДА: Тема - ХАТКА КАЗКИ В ЛІСІ /зокрема підходяща тема на
дощевий день/.

Розповіді: Довге ім'я, Лисичий хвіст, Недокінчена казка.

Майстрування: Ляльковий театр.

Гра: /впродовж цілого дня! / Не можна говорити "Ні!"

Ляльковий театр: Кожен рій свою казку.

Новацькі вмілості.

ЧЕТВЕР: Тема - ВОДА, ВОДЯНИК

Розповідь: "Морський цар і його дочки" /Веселка/;

"Водяничок" /Веселка/; водяник, потерчата, русалки.

Майстрування: Дармовиси - рибки, русалки і т. п.

Ігри: На воді

Новацькі вмілості.

П'ЯТНИЦЯ: Тема - ВОГОНЬ

Розповідь: Жар-птиця /ВОР/; Жар-птиця /Веселка/; перекази про
вогонь.

Вогонь горить цілий день - новачки пильнують.

Вечором: Таборова гра зі смолоскипом - "жар-птиця".

Пісня: Гей-гу вогник горить!

Новацькі вмілості.

СУБОТА: Тема - МІСЯЦЬ, ЗОРІ

Розповідь: Перекази про зорі й місяць; "Місяцеві приймачки"
/Веселка/.

Маскарада.

Новацькі вмілості.

НЕДІЛЯ: ВІДВІДИНИ

Таборова гра: "Шукання на весело".

Дозвілля.

Вогник.

ПОНЕДІЛОК: Тема - КОМАХИ

Розповідь: "Міні й Бринь" /Веселка/; Атена й Арахна.
"Лови" на комах.

Пісня: "Ой що ж то за шум"

Майстрування: Дармовиси - комахи.

Новацькі вмілості.

ВІВТОРОК: Тема - ПТАХИ

Розповідь: Про орла, горобців, голубів;
"Степова птиця" /Світ дитини/

Майстрування: Птахи з пап'є - маше.

Пісня: Боля.

Новацькі вмілості.

СЕРЕДА: Тема - ОБЖИВКИ /ПОЛЬОВИК/

Цілоденна прогулька.

Пісня: Ой літає соколенько по полю.

Розповіді: "Золоті колоски" /Веселка/ "Сусіди пшенички" /ВОР/.

ЧЕТВЕР: Тема - ДОЛЯ - НЕДОЛЯ

Розповідь: Доля-недоля.

Велика гра: Пачкарі.

КАРНАВАЛ: ГОКУС-ПОКУС.

Вечором: бажання - камінь, свічка, папір.

Новацькі вмілості.

П'ЯТНИЦЯ: Тема - ЛОСКОТОН /сміх відганяє злих лісових духів/

Розповідь: "Лоскотон" /В. Симоненко/.

Ігри та забави: смішні.

Кінцевий вогник.

Цієня: Хто сумує, хай сумує.

СУБОТА: ЛІКВІДАЦІЯ І ЗАКРИТТЯ ТАБОРУ

Старий Орел

У 55-Р І Ч Ч Я У П Н

/продовження/

УЛАД ПЛАСТОВИХ НОВАКІВ /УПН - 1945-1979/

На еміграції в Німеччині стихійно відновилася в 1945 р. діяльність пластового новацтва під назвою Уладу Пластових Новаків /УПН/. У третьому періоді /УПН/ є наявні дві фази, а саме - перша фаза еміграційного новакування /1945-1949/, якій на зміну прийшла друга фаза поселеного новакування, яка триває дотепер.

Перша фаза

По переїзді українських емігрантів до Німеччини виникли в 1945 р. перші новацькі частини в Авґсбурзі, Регензбурзі, і Карльсферді. У жовтні 1945 р. відбувся I З'їзд СУПЕ, під час якого намічено організаційну структуру і загальний напрям діяльності Пласту. Провід УПН очолив Теодосій Самотулка, який опрацював тимчасові устроєві і діяльностеві інструкції /ч. 8/45 і ч. 9/45/, зорганізував редакцію журналу "Новак" в Авґсбурзі, а в грудні 1945 р. опрацював матеріали для прихильників і для першої проби. Таким чином з січнем 1946 р. почалася більше плянова праця в частинах УПН.

Правильник: - був предметом постійних непорозумінь і тому він ніколи не був задовільно виготовлений. У квітні 1946 р. появилася правильник УПН як компромісова розв'язка двох проєктів, а саме УПН-ів і Упн-ок. На цьому місці слід згадати, що на III. З'їзді СУПЕ /Союзу Українських Пластунів Емігрантів/ в 1947 р. поділено один УПН на два улади: УПН-ів і УПН-ок. УПН об'єднував новачат у віці від 7 - 11 р. життя. Устрій: рій /роєвий/ числом 6 - 10 членів, гніздо /гніздовий/ числом до 32 членів, кошовий референт новаків, обласний референт новаків, кравий референт новаків.

Виховна програма: новацький клич "Готуйсь!", обіцянка новака:

"Обіцяюсь любити Бога й Україну,
помагати другим,
придержуватися новацького закону".

Новацький Закон: 1. Новак любить Бога й Україну,
2. Новак слухається виховників,
3. Новак старається бути щораз ліпшим.

Новацькі проби: перша на ступінь жовтодзюба,
друга на ступінь юного орляти,
третя на ступінь орляти.

Вимоги проб опрацьовані ^{були} окремо для новаків і новачок.

Новацька відзнака: на зеленому тлі жовте орлятко і напис - "Готуйсь". Проект відзнаки виготовив Еко /Е. Козак/.

Основ-на барва УПН - піско^{во}жовта.

Відзнака новацьких ступенів - бронзова, округла, поділена на 6 вирізків, які заповнюються барвами веселки по дві за кожну про-

бу. У правильнику була уже згадка про відзнаки новацьких умілостей, які були у процесі випрацьовування цієї дальшої частини новацької програми. У згаданому правильнику ще не подаві були вимоги новацьких вмілостей. Приписи про однострій та відзнаки новаків - це одна з нових важливих досягнень УПН.

В 1946 р. виникла новацька пісня т. зв. пісня жовтоздюбів, слова якої написав Я. Славутич, а мелодію Ярба /Ярослав Барнич/. Згадана пісня стала згодом піснею усіх новачат, уладовою піснею.

Кадри новацьких виховників

Провід УПН: пл. сен. Теодосій Самотулка /1945-1947/.

УПН-ів пл. сен. Теодосій Самотулка - референт УПН-ів від 1947.

УПН-ок пл. сен. Тоня Горохович - референтка УПН-ок від 1947.

Американська окупаційна полоса - крайовий реф. Т. Самотулка

Бритійська окупаційна полоса - крайовий реф. Ю. Левицький

Австрія - крайовий референти: пл. сен. Я. Чума /1947-48/,

ст. пл. І. Головінський /1948-49/, ст. пл. Б. Пендзей.

В інших краях не оформлювано крайових провідів з уваги на велику кількість новаків.

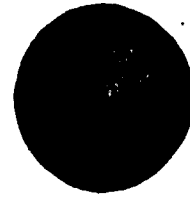
Новацькі виховники та їх вишкіл:

Спонтанне виникання новацьких частин і брак вишколених новацьких виховників спонукали автора цього нарису відбувати триденні курси новацьких виховників у більших скупченнях українських емігрантів. Перший курс відбувся в Інгольштадті /Німеччина/ в лютім 1946 р. І так у 1946 р. переведено 6, в 1947 - 3, в 1948 - 4, в 1949 - 2 курси, разом 15.

В і д з н а к и У П Н

новацька відзнака

по першій

по третій

пробах

відзнаки новацьких ступенів

У висліді наради співробітників реферату УПН-ів в Авґсбурзі в дні 12.X. 1947 р. сформовано при рефераті УПН-ів "Вишкільну Ланку", яка мала на меті вишколювати новацьких виховників та опрацьовувати матеріяли для новацьких виховників.

Стан новацьких виховників: у 1946 - 107, в 1947 - 94 /УПН-ів/, в 1948 - 87 /УПН-ів/, в тому 28 пл. юнаків, 43 ст. пл., 16 пл. сен. Початково новацькими виховниками були головно пл. юнаки та пл. сен., пізніше вже переважали ст. пластуни.

Авґсбург, 1947
III. Рада Орлиного Вогню

Новацький вогник

Програма I вишколу лягла в основу вишкільної дії. Та вона постійно удосконалювалася, доповнювалася новими елементами. На 7. курсі в Міттенвальді наголошено питання праці гніздом і роєм. На 8. курсі введено суперництво, обрядовість. На 10. курсі помітно зарисувалося питання програми на першій і другий ступені, а саме 1-ий ступінь - практична програма, 2-ий ступінь - проблематика. Цей курс також нав'язав до історії новацького уладу та вказав на потребу числування Рад Орлиного Вогню. Програма 15-го курсу - вказала на потребу спеціалізаційних вишколів у даному випадку вишкіл таборових виховників.

У висліді відбутих курсів надавано новацьким виховникам, що виконали приписані вимоги, звання новацького виховника 1-го ступеня, що було рівнозначне із ступенем впорядника.

Стан новацтва

У дні 31. VII. 1948 р. в УПН були зареєстровані 42 частин, із 571 новаками і 582 новачками, разом 1153, що діяли на терені Німеччини і Австрії. Найбільше занотоване число новацтва було в 1947 р., а це 1852.

Новацьке таборування

У часі від 1946 до 1949 р. переведено 21 новацьких таборів, командантами яких були пластуни з більшим чи меншим досвідом у веденні новацьких таборів. У 1946 р. новацькі табори мали недомагання так щодо організації як і їх переведення. Краще поставлено і переведено табори в 1947 р. Епідемія дитячого паралічу не дала змоги згідно з пляном розвинути таборову акцію в 1948 р., хоч у деяких таборах помітні були гарні досягнення. У 1949 р. ми звернули більше уваги на новацьке таборування, але не мали сподіваних успіхів з уваги на масову переселенну акцію українців, що жили на теренах Німеччини і Австрії. Ідею вишколів таборових новацьких виховників здійснено вперше на зональному таборі новаків в Міттенвальді, на терені якого відбуто паралельно вишкіл організаторів і новацьких таборових виховників при взаємному порозумінні і співпраці.

Рій "Соколята" під час міжнародньої зустрічі на Зандберзі, біля Авґсбурга, Німеччина, 1948

Видавнича діяльність

За ініціативою Т. Самотулки створено редакційну колегію новацького журналу "Новак", яку згодом очолив п. Н. Шербина, а М. Григоріїв його ілюстрував. 1-ше число появилось 3. І. 1946 р. Видано 6 чисел.

На початку 1946 р. видруковано серійну збірку матеріалів для новацьких виховників: Т. Самотулка - "Шлях пластового новака" /Записки Українського Пластуна чч. 4,5,6,7,10,11,12/. Згадані матеріали охоплювали: час проби прихильника і пробу на ступінь джури. У рукописному виді залишилися матеріали для 7-8 річних новаків п. н. "У жовтодзюбчому крузі" Т. Самотулки, в яких подані були зразки тематичних зайнять ігровою і художньо-виховною методою. Розвинення і поглиблення ігрово-комплексної методи знаходимо в історичних іграх княжої доби "Отрок" авторства Т. Самотулки /1949/. "Отрок" - це не лише матеріал для переведення історичних ігор, але також своєрідний порадник для новацького виховника, бо в ньому подано зразки тематичних зайнять, пов'язаних в одну цілість.

У 1949 р. в Пл. В-ві "Молоде Життя" появилася праця Л. Бачинського "Перші кроки", змістом якої були матеріали до першої новацької проби. Замітною подією була поява першого числа журналу новацьких виховників "Вогонь Орлиної Ради" під редакцією Т. Самотулки в дні 14. У. 1948 р. Наша перекладна література з ділянки новакознання небагата. В часописі "Наша пошта", Гайденав, появилася частина перкладу Б. П. "Вовченята" /*Wolf Cub's Handbook" /.

Підсумовуючи, можна сказати, що в першій фазі УПН започатковано видавничу ділянку поважними надбаннями, а це: новацький журнал "Новак", журнал новацьких виховників "Вогонь Орлиної Ради" і матеріали для праці з новаками "Перші кроки" і "Отрок".

Зв'язки з чужинцями

У ділянці зв'язків з чужинцями проведено лише обмежену діяльність, бо для цього потрібно мати відповідний рівень внутрішнього розвитку і стабільності. Та й в цій ситуації зроблено перші кроки. Референт УПН-ів, Т. Самотулка, взяв участь у курсі "водзуф зухових", організованому польськими скавтами /1947/ і в Wood Badge Course , в Донопертайх, Німеччина, організованому Міжнароднім Скавтовим Бюром /1948/. Новацтво взяло участь у зустрічах, змагах у Регенсбурзі, а також в червні 1948 р. у міжнародній зустрічі /rally/ вовченят скавтових організацій переміщених осіб на Зандберзі біля Авґсбурга /Німеччина/, під час якої

новаки виявили добру поставу і хоч іноді віком і ростом недорівнювали чужинецьким вовчєнцям, вмїло і завзято змагалися за передові місця підчас ігор. І так "Соколят" з Дїллїнгєну відмічено за порядок і чистоту і вони також здобули в одній з ігор 3. місце, а "Рисї" зі Штутгарту в інших ігрових змаганнях зайняли 4. місце.

Пісня Жовтодзюбів

Слова Я. СЛАВУТИЧА.

Музика ЯРБА.

Ми ді - ти у - кра - їнсь - кі, ми
Ми любим рід - ні ха - ти, ши -

ю - ні мов квіт - ки мов квіт - ки ма - лень - кі
ро - кий степ і гай віг ся - ну

Жов - то - дзю - би, плас - то - ві но - ва -
до ку - ба - ні ле - жить наш рід - ний

ки но - ва - ки як ви - рос - тем ве - ли -
край

кі хо - роб - рі во - я - ки во - я - ки віг

сто - см у - кра - і ну віг бра - жо -

і ру - ки віг - ру - ки

Ноти до пісні "Пісня Жовтодзюбів", уміщеної в жур -
налі "НОВАК" ч. I.

1. Не міняйте теми тільки тому, що діти мають брак слів - може зробіть з тяжких слів 5-хвилинну гру перед розповіддю, щоб діти могли засвоїти ці слова /Bingo, Concentration, Password, і т.ін./

2. Додайте до занять більше дії, н. пр., якщо тема є про змії чи вужі, зробіть прогулянку зоологічного городу. Нехай діти говорять про те, що бачуть, чують, і т. д.

3. На слідуючих сходах повторіть /знов короткою грою нові слова, щоб діти ці слова не забули/.

4. Під час засвоєвання нових слів, дайте змогу всім дітям це слово повторити - можна ^{ужити} рольову гру / "role playing" /, щоб діти ліпше зрозуміли нове слово.

---:---:---:---:---

В І Д П О В І Д І /продовження зі ст. 52/

Ст. 51-52: Ребуси - 1. наука, 2. Наталка, 4. забава, 7. чумак, 8. увага, 12. ракета, 13. тризуб, 14. ворота, 15. стрілець, 18. Перший листопад.

Автор і його твір: Ми/ло/ + кол/о/ + а + го/ра/ + гол/ка/ + ь Т + /н/арас/ь/ + бул/ка/ + ь + ба/н/ - Микола Гоголь, "Тарас Бульба".

---:---:---:---:---

Орлячі полети із
Старим Орлом
Міттенвальд, 1948

гл. ст. 60

Л И С Т А ч. 1

"ФОНД ВОГНЮ ОРЛИНОЇ РАДИ"

А. і Ю. Овчаренко	30.00	С. Саракула	5.00
О. Д. Цабанюк	30.00	Е. Кулик	2.00
І. Круцько	30.00	Е. Кульчицька	3.00
М. П. Гупало	20.00	П. Пасторів	2.00
Р. Дехніч	20.00	Т. Васьович	2.00
А. Жуковський	10.00	Н. Н.	2.00
Д. і В. Гладкий	20.00	Б. і Д. Базолицькі	2.50
М. Цюрак	10.00	А. Загура	2.00
О. Голубович	10.00	Льонгин Когут	10.00
Ю. Сивак	10.00	М. Коваль	2.00
Р. Теодорович	10.00	Н. Гриневич	2.00
А. Війтович	10.00	Н. Яворський	2.00
А. Прудник	10.00	Р. Филонюк	2.00
Ю. Суховерський	5.00	Г. Пирогів	2.00
О. Тарнавська	20.00	Л. Дзісь	2.00
Б. і Б. Тарнавські	30.00		
В. Р. Жилан	10.00	/австр. дол./364.50	
С. Піскор	5.00	/амер. дол./395.21	
О. Павлишин	10.00	переслано 28. лютого 1980.	
Я. Кужіль	10.00		
О. Г. Бей	5.00	А. Овчаренко	
М. Сивак	2.00	+ + + + + + +	
Л. Корженівський	5.00	Збірку заініціювала і перевела	
		Сіра Орлиця Анна Овчаренко.	